

VAN ALLE TIJDEN.

ONDER REDACTIE VAN

C. G. KAAKEBEEN EN JAN LIGTHART.

N°. 2. — BEATRIJS.

NAAR HET HAAGSCHE HANDSCHRIFT UITGEGEVEN DOOR C. G. KAAKEBEEN,
MET EEN PARAPHRASE DOOR JAN LIGTHART EN EEN PENTEEKENING
DOOR M. STUBER.

TT GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS, 1902.

X135

2

DE VOLGENDE NUMMERS ZULLEN BEVATTEN:

- No. 3. Reinaert de Vos.
- ” 4. Vondel, Lyrische Poëzie.
- ” 5. Hooft, Liederen en Sonnetten.
- ” 6. Bloemlezing uit Huygens' Gedichten.

VAN ALLE TIJDEN.

ONDER REDACTIE VAN

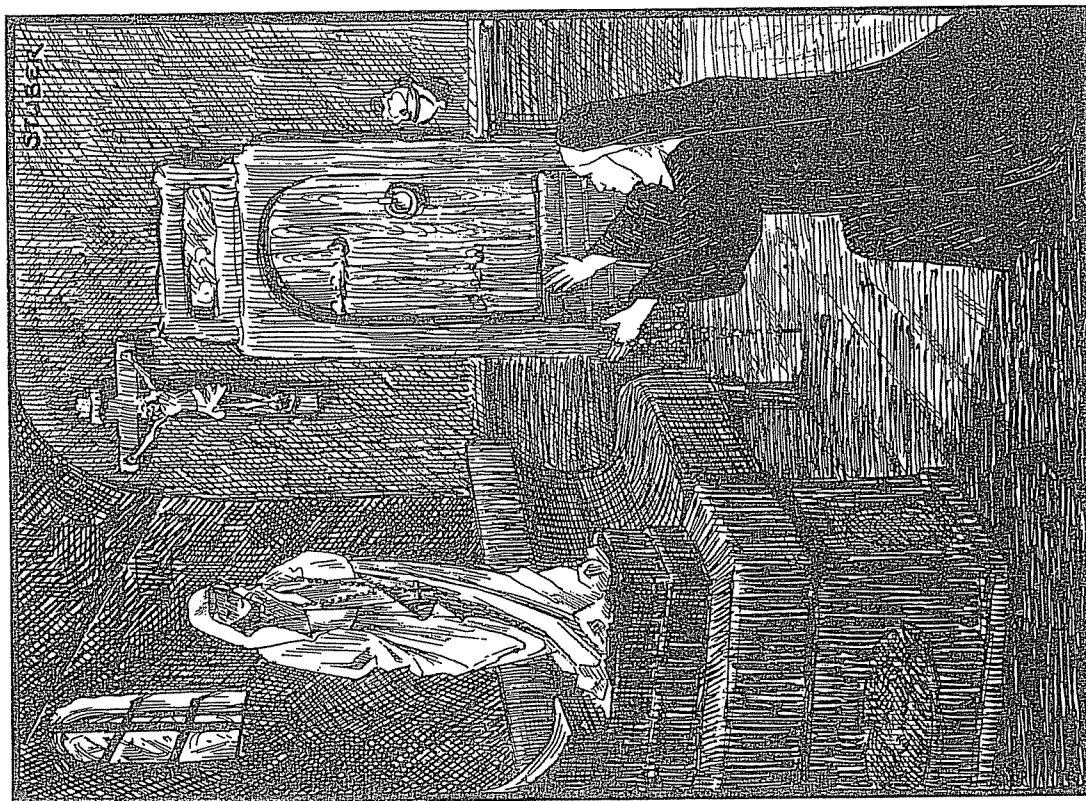
X135

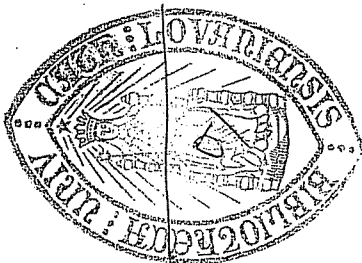
C. G. KAAKEBEEN EN JAN LIGTHART.

N°. 2. — BEATRIJS.

NAAR HET HAAGSCHE HANDSCHRIFT UITGEGEVEN DOOR C. G. KAAKEBEEN,
MET EEN PARAPHRASE DOOR JAN LIGTHART EN EEN PENTEKENING
DOOR M. STUBER.

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS, 1902.

STOONDRUKKERIJ VAN J. B. WÖLTERS.

L-55 943 6767

EEN WOORD VOORAF.

We wenschten, na den *Esmoreit*, voor onze bloemlezing nog meer aan de middeleeuwsche letteren te ontleenen, en onze keuze viel op de *Beatrijs*-sproke. Nu JONCKBLOERS uitgave van 1859 uitverkocht is, wordt het hoog tijd, dat de *Beatrijs*'s opnieuw door den druk verveelvuldigd wordt. Onze uitgave is niet een herdruk van die van JONCKBLOET, doch een diplomatische afdruk van het handschrift, dat op de Koninklijke Bibliotheek alhier berust. Al zijn we ook overtuigd, dat onze uitgave niet in strijd is met de eischen der wetenschap, zoo willen we hier toch in herinnering brengen, dat „Van alle tijden” in de eerste plaats ten doel heeft, stukken van blijvende waarde tot geringen prijs verkrijgbaar te stellen en dat inleiding en aantekeningen moeten strekken om het genot der lezing te verhoogen. Ter juiste waardeering van de inrichting dezer uitgave komt het ons gewenscht voor, dit nadrukkelijk te verklaren. We schrijven niet in de eerste plaats voor vakgeleerden, doch voor de breedere schare van allen, die genot zoeken en vinden in werken van Nederlandsche taalkunst. Aan Prof. Dr. J. VERDAM, die de goedheid had ons eenige zeer ge-waardeerde opmerkingen ten beste te geven, betuigen we bij dezen onzen oprechten dank.

Door omstandigheden buiten onze schuld is deze uitgave aanmerkelijk vertraagd.

DEN HAAG, 1 Maart 1902.

C. G. KAAKEBEEN.
JAN LIGTHART.

en gestempelde exemplaren, waarvan de prijs per exemplaar 65 gulden, van elk der 6 exemplaren op Japansch papier zelfs 500 gulden, bedragen zal. De door JONCKBLOET gegeven tekst zal hiervoor ten grondslag dienen.

JONCKBLOETS uitgave van 1859 is „critisch”. Hij heeft namelijk tekstcritiek geoefend en die op het bestaande HS. toegepast, zoodat de door hem gegeven tekst afwijkt van dien uit het HS. van 1374. Aan den voet der bladzijden heeft JONCKBLOET dan den tekst van het HS. aangegeven. Niet heel nauwkeurig evenwel; ten gerieve van hen die in het bezit zijn van de uitgave van 1859 door JONCKBLOET, hebben we het daarom doelmatig geacht aan het slot een lijstje te geven, dat de in JONCKBLOETS uitgave voorkomende afwijkingen van het HS. bevat, die daar *niet* aan den voet der bladzijden zijn verantwoord.

Onze uitgave geeft een „diplomatischen” d. i. onveranderden afdruk van het eenige, Haagsche handschrift. Alleen zijn leestekens aangebracht. Aan den voet der bladzijden is zoodanige tekstcritiek medegedeeld, als ons voorkwam bijzonder in aanmerking te moeten komen. De daarbij staande verkortingen J, DE VR., V. beteekenen respectievelijk: JONCKBLOET, DE VRIES, VERDAM en geven te kennen, wie die verbeteringen hebben voorgesteld. Het zal haast overbodig zijn, op te merken dat, daar er maar één handschrift is, alleen conjecturaalcritiek mogelijk is.

De dichter en de tijd van vervaardiging. De naam van den dichter onzer berijmde Beatrijs-sproke is onbekend. Men kan uit de woorden: „Van dichten komt mi kleine bate, Die liede raden mi dat ict late” afleiden, dat de *Beatrijs* niet zijn eerste werk is geweest. Ook de mededeeling, dat zijn zegsman is „Broeder Ghysbrecht, een begheven Willemijn,” heeft tot geen enkele ontdekking geleid. De congregatie der Willemieten, aldus genoemd naar den H. Willem, heeft zich in de Augustijner-orde opgelost. In de archieven der Augustijner-kloosters is geen naam gevonden, die op het spoor van den dichter kan brengen.

De tijd van vervaardiging wordt thans algemeen in de eerste helft der XIVe eeuw gesteld. Het voornaam bewijs wordt geleverd

INLEIDING.

Handschrift en uitgaven. Van de berijmde Middelnederlandsche Beatrijs-sproke is maar één handschrift bekend. Het is in 1374 geschreven en berust op de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage. Het maakt een deel uit van een in perkament gebonden folio codex, waarin ook afschriften staan van de *Dietsche Doctrinale* (vertaler onbekend) en *Heimlichkeit der Heimlichkeiten* door JACOB VAN MABRLANT. Het keurig geschreven HS. beslaat 14 bladzijden, die elk 2 kolommen van 37 regels bevatten. De tekst der eerste bladzijde, met miniatuur, is gereproduceerd in de *Geschiedenis der Nederl. Letterkunde* door Dr. JAN TEN BRINK.

De beginletters van iederen regel zijn hoofdletters; die van de 1e kolom, van de 7e tot en met de 20e en van de 25e en 26e kolom zijn rood doorstrept. Op de i en de ij staan dunne roode streepjes, die evenals de rubricering der hoofdletters, later schijnen aangebracht. De punten op de y daarentegen zijn zwart, met denzelfden inkt als de gewone letters geteekend. Telkens als een nieuwe afdeeling van de vertelling begint, is de eerste hoofdletter mooi gekleurd en wel om de andere: blauw met rood of verguld met blauw. In onze uitgave zijn de bedoelde afdeelingen door kleine tusschenruimten en bijzondere beginletters aangeduid. In het HS. staat geen enkel leesteeken behalve een punt aan het slot. De eigennamen hebben geene hoofdletters.

De Beatrijs is in 1841 naar het HS. uitgegeven door Dr. W. J. A. JONCKBLOET; in 1859 voor de tweede maal door denzelfde. Eerstdaags zal, bij den uitgever BUSCHMANN te Antwerpen, een buitengewoon kostbare prachtuitgave het licht zien, geïllustreerd door CH. DOUDELET; de oplage bedraagt slechts 250 genummerde

door de vermelding van de Theophilus-legende (in vs. 519), waarvan het vaststaat dat zij uit het begin der XIVe eeuw dagteekent. Vs. 521 vlg. van de *Beatrijs* komen bijna woordelijk overeen met *Theophilus* vs. 381 vlg. en vs. 710 vlg. (uitgave-VERDAM).

Ontleening der stof. Blijkens vs. 13—16 is ons gedicht geen vertaling, maar naar een mondeling verhaal bewerkt. Broeder Ghijsbrecht vond het in „die boeke sijn”. Welke boeken dat geweest zijn, is niet uit te maken. De oudste bekende redactie van de Beatrijs-legende is die, welke voorkomt, als *Distinctio VII* caput 34, in den *Dialogus Miraculorum*, door CAESARIUS VAN HEISTERBACH in 1222 voltooid. Het is wel waarschijnlijk, dat broeder Ghijsbrecht dat werk gekend heeft. Die *Dialogus* is een verzameling van korte verhalen, voor het grootste deel uit den mond van allerlei personen opgeteekend, waarin wonderdadige gebeurtenissen vermeld worden. Dergelijke korte stichtelijke verhalen heetten in de Middeleeuwen „exempelen”. De bedoelde *Dialogus Miraculorum* is een hoogst belangrijk werk, waaraan door latere schrijvers van exempelen heel veel ontleend is. De schrijver was prior in het Cisterciënser klooster van Heisterbach.¹⁾ Een Nederlandsche vertaling uit het Latijn van CAESARIUS van de genoemde *Distinctio VII*, die over Beatrijs handelt, kan men vinden in *De Gids* van 1879 II, blz. 482 vlg., door C. HONIGH.

Er bestaat een Fransch fabliau, dat op enkele punten meer overeenkomst met onze sproke heeft dan de tekst van CAESARIUS, doch op andere punten wijkt het weer van het Middelneder-

¹⁾ Wie meer van CAESARIUS en zijn werk wil weten, raadplege:

A. KAUFMANN, *Caesarius von Heisterbach, ein Beitrag zur Culturgeschichte des XIIen und XIIIen Jahrhunderts.*

A. W. WYBRANDS, *De Dialogus Miraculorum van Caesarius van Heisterbach, beschouwd als bijdrage tot de kennis van het godsdienstig leven in Nederland, in den aanvang der dertiende eeuw.* (Studien en Bijdragen van MOLL en DE HOOP SCHEFFER, II, 1—116).

DE VOORS, *Middelnederlandsche legenden en exempelen.* Bijdrage tot de kennis van de prozaliteratuur en het volksgeloof der Middeleeuwen, 1900. (Hierin worden ook voor het eerst Middelnederlandsche vertalingen aangegeven).

landsche gedicht af; zoowel in het fabliau als bij CAESARIUS is de minnaar een geestelijke. Het ging met de Beatrijs-legende als met zoovele andere exempelen. Eerst werd zij door mondelinge overlevering, vooral ook door het gebruik in sermoenen, allen wegen verbreid, doch tevens gewijzigd, en daarna op verschillende plaatsen en tijdstippen op schrift gebracht.¹⁾ Omtrent een bepaald feit, dat als eerste aanleiding tot het verhaal beschouwd zou moeten worden, is niets bekend buiten de verhalen zelve.

Gevoelswaarde, hoofdmotief en dichtvorm. Voor ons is de hoofdzaak, dat een dichter, een waarachtig kunstenaar aan die stof een vorm gegeven heeft, die tot op onze dagen oprechte bewondering afdwingt voor zijn talent; die den onbekenden bewerker onder de taalkunstenaars der 14e eeuw, zijn werk onder het allerbeste onzer middelnederlandsche letteren doet plaatsen. Wel vaak zullen de predikbroeders in die dagen hunne stichtelijke toespraken hebben verlevendigd met een verslag van het aan Beatrijs geschiede wonder. Maar er werd een fijn gevoel zoowel voor godsdienstige als wereldsche stemmingen, een levendige fantasie en beheersching van de taal, in één woord het talent van een dichter vereischt om den vorm te scheppen, dien onze Beatrijs-sproke verkregen heeft. De groote gevoelswaarde van het gedicht komt vooral uit, wanneer men het vergelijkt met andere bewerkingen van vroegeren en lateren tijd.

Het hoofdmotief van het gedicht kan door het volgende Middeln. versje worden aangegeven:

Der werelt loen

En is niet dan hoen

Ende altoes quaele.

Maer die met trouwen

Dient onser vrouwen,

Si loent 't hem wale.

¹⁾ We vonden vermeld, dat de Beatrijs-legende nog in de 19e eeuw uit den mond eener oude kloosterlinge te Leuven werd opgeteekend, die het verhaalde als in haar klooster gebeurde. Zie WOLFF, *Niederl. Sagen*, no. 344: *Maria als Pförtnerin.*

Het is den dichter bovendien gelukt, ons van het begin af den strijd te doen beseffen tusschen de vroomheid, de geestelijke liefde van Beatrijs en haar aardtschen hartstocht. De zoete voor-spraak van Maria, midtelaanster tusschen den mensch en de wre-kende Godheid, doortrilt den lezer met weldadige bevrediging. Meer opzettelijk alleen, in dienst van de kerkleer, is de nadruk die op het Ave Maria gelegd wordt, en vooral het sterk doen uitkomen van de noodzakelijkheid der oorbiecht aan het slot, zonder welke het berouw alleen de schuld niet vermag uit te wisschen.

De hierachter gedrukte paraphrase maakt het overbodig, hier verder over de verschillende schoonheden uit te weiden.

Het stuk is in de gewone middelnederlandsche epische versmaat gedicht. De meeste regels hebben vier versvoeten of toonslagen, enkele tellen er maar drie. Ieder dier versvoeten bestaat uit een voltonige lettergreep (heffing), hetzij alleen, hetzij met één of twee toonlooze, met één of twee halftonege, of met een toonlooze en een halftonege vóór of achter zich.

De verzen rijmen twee aan twee (gepaard rijm); staande en slepende rijmen wisselen niet regelmatig af. Er komen in het gedicht onzuivere rijmen en wel assonancen voor. Zie vs. 247, 248, vs. 269, 270, vs. 337, 338, vs. 769, 770 en vs. 783, 784. Over het geheel is de rhythmische schoonheid van het gedicht gering.

Latere Nederlandsche bewerkingen. We willen ten slotte nog enkele latere bewerkingen van de Beatrijs-legende in onze taal vermelden, niet om den lezer met bibliographische bijzonderheden te vermoeien, maar om te doen uitkomen, hoe deze stoffe tot op heden levensvatbaarheid heeft behouden.

In de Kon. Bibliotheek te 's Gravenhage is een tot nog toe onuitgegeven handschrift, bevattende 177 Maria-legenden in proza. Het is uit de eerste helft der XVe eeuw en voert tot titel: *Onzer Liever Vrouwen Miraculen*. Daarin komt een exemplar voor *Van eenen nonne, die Beatrijs hiet*, dat een zeer sterke gelijkenis met ons gedicht vertoont en zeer goed daaraan ontleend kan zijn.

Men kan het lezen in het reeds hiervoor aangehaalde opstel van C. HONIGH in *De Gids* van 1879, II, blz. 483 vlg. 1).

Weer een anderen vorm treft men aan in een incunabel, getiteld: *Vaderboek*, gedrukt te Leyden bij JAN SEVERSOEN, 1511. Het staat daar op fol. 123, c en d, onder het opschrift: *Een exempel van Beatrix die costerinne*. Het is zeer beknopt en droog.

JONCKBLOET geeft in zijn uitgave van 1859 (blz. 50 vlg.) verslag van een berijming der Beatrijs-legende door F. PERRUS VLOERS in het *Tweede deel van de wonderbaere miraculen van den H. Roosenkerans*, gedrukt te Antwerpen bij JACOB MESENS, 1659. De „Predickheer” VLOERS legt allen nadruk op het vlijtig bidden van den rozenkrans, zijn berijming mist echter dichterlijke waarde. Indien de opvatting van de vroomheid en het berouw van Beatrijs in de middelnederlandsche en de 17e-eeuwsche bewerking den maatstaf zou moeten aangeven voor het godsdienstig gevoel der genoemde tijdperken, dan is dit in de 14e eeuw oneindig veel inniger en vromer geweest.

In de 19e eeuw, bij de herleeft studie der Middelnederlandsche letteren, oefende de Beatrijs-sproke haar oude bekooring. Op JONCKBLOERS eerste uitgave volgde een vrije navolging van ons gedicht door J. A. ALBERDINGK THIJM (in *Legendes en Fantaisies*, 1847, blz. 36—56). De Vlaamsche dichter NOLET DE BRAUWERE VAN STREELAND leverde eveneens een berijmde omwerking naar het proza van NODIER in (NOLET D. B. V. S. *Gedichten*, 1859, dl. I, blz. 117—141). Eindelijk gaf C. HONIGH in *De Gids* (1879) een vrij letterlijke vertaling in viervoetige jambische verzen, ook opgenomen in zijn bundel *Geen Zomer, Nieuwe Gedichten*, Haarlem 1880. Mevrouw LINA SCHNEIDER (ps. WILHELM BERG) gaf in 1870 een metrische vertaling in het Hoogduitsch van onze sproke. Nog kortelings (in 1901) heeft MAURICE MATTERLINCK dezelfde stof tot een mirakelspel in drie bedrijven verwerkt: *Sœur Béatrice*

1) Dr. DE VOORS (Mnl. legenden en exemplen, blz. 109) maakt nog melding van een te Katwijk berustend HS. met overeenkomstigen tekst en van een zelfstandige kortere redactie in proza in een Düsseldorfer HS.

(Bruxelles, 1901), met sterke veranderingen evenwel in verhoudingen en motieven.

Al wat we boven vermeldden, hangt onmiddellijk samen met onze, hier uitgegeven, sproke. Indien we al de vormen wilden nagaan, waaronder de Beatrijs-legende in verschillende talen voorkomt (onafhankelijk van ons gedicht) zouden we nog lang niet aan een eind zijn. Doch het medegegeelde zal zeker volstaan om te bewijzen, dat het door ons uitgegeven gedicht belangstelling waardig is.

C. G. K.

P A R A P H R A S E.

Broeder Gijbsbrecht had in een van zijn boeken het verhaal gelezen van Beatrijs, de non die uit liefde voor een jonkman haar klooster verliet, en na veertien jaren omzwervens daarin terugkeerde, zonder dat iemand iets van haar afwezigheid bespeurd had, daar Maria zelve, de Moeder Gods, trouw haar plaats had vervuld en al haar diensten waargenomen.

Dit verhaal had den bejaarden monnik getroffen. En hoe kon het anders. Zulk een liefde van Maria moest wel ieder ontroeven. Al werd ze ook verklaard door 't vertrouwen, waarmee Beatrijs onder alle omstandigheden den bijstand der Moeder Gods had ingeroepen, de uiting dier liefde was er niet te minder aangrijpend door.

Immers, de reine Moedermaagd, die bij God de zoete *voorspraak is der zondige zielen*, had haar hemelwoon verlaten om de zooveel zwaarder taak te vervullen, *een afgedwaald menschenkind zondenvrij te houden in 't oog zijner medemenschen*, die zooveel strenger en meedoogenloozter in hun oordeel zijn dan Hij, aan Wien alleen het oordeelen toekomt.

Maar toch, al had het Latijnsch verhaal den monnik der 14e eeuw gestemd tot dieper en dankbaarder liefde voor Maria. wij 20e-eeuwers zouden er waarschijnlijk nooit iets van vernomen hebben, tenminste niet genoten in vloeiende middelnederlandsche verzen, indien de vrome broeder de geschiedenis niet had verhaald aan een een dier lieden, die van zichzelf getuigen mogen:

Van dichten comt mi cleine bate,

en die toen ter tijd voor hun poëtischen arbeid bij die „cleine bate” nog volslagen onbekendheid oogstten bij 't nageslacht.

Wel schraal een loon!

Echter, om voordeel noch roem was het, dat onze onbekende de sproke van Beatrijs op dichtmuziek bracht. Dan had hij liever en beter gezegen:

Die lieden raden mi dat ict late,

Ende minen sin niet en vertare.

Waartoe zijn talent verspild?

Doch hooger doel had hij zich gesteld:

om die doghet van hare

Die moeder ende maghet es bleven

moest hij die „scone mieracle” in verzen verhalen. Ter eere der Moeder Gods! En niet ter wille van eigen glorie!

God heeft „sonder twivel” dat wonder getoond, opdat de Vrouw die Hem gezogd had, daarvan de eere mocht wegdragen. Handelend naar Zijn wil zal de dichter die schoone wonderdaad verbreden, om tijdgenoot en nageslacht nieuwe stof te geven ter verheerlijking der Moedermaagd.

Schoon van uiterlijk, beschaafd van manieren, braaf van gemoed, ijverig en stipt in 't vervullen harer plichten, was Beatrijs een sieraad van 't klooster, waarin ze als kosteres werkzaam was.

Het eerst op, om de zusters te wekken, alles in de kapel gereed te maken, en straks de nonnen door klokgelui ter kerke te roepen, ging ze 's avonds niet naar bed, aleer ze de lichten en de ornamenten verzorgd en de sacristie behoorlijk gesloten had. Nacht en dag was ze in de weer, vroom en vlug, ten behoeve van het geheele convent. Wel mocht ze de lieveling der zusters wezen, zoo al niet deze of gene haar benijdde om haar vele voorrechten van lichaam en ziel.

Indien er zulk een benijdster geweest ware, hoe zou de jaloezie

spoedig versmolten zijn wanneer ze geweten had, wat heftige strijd in 't hart van Beatrijs werd gevoerd. De arme jonkvrouw! Onder al haar arbeid en devotie door werd ze schier onafgebroken gekweld door de machtigste vijandin van het kuische kloosterleven. Een hartstochtelijk verlangen naar den jonkman dien zij liefhad verteerde haar. Van hun twaalfde jaar af waren beiden door stille min aan elkander verbonden, en geen vrome overpeinzingen hadden die liefde kunnen dooden, geen kloostermuren haar buitensluiten. Ze smeekte God, haar te beschermen tegen de duivelsche bekoring der zoete droomen en droomerijen, haar te verlossen van de doemwaarde en toch zoo zalige visioenen, die haar ten verdere moesten voeren. Te vergeefs. De liefde, die wijzen tot dwazen maakt en geldgierigen tot mildheid beweegt, bleek ook sterker dan de vroomheid en de zedigheit der schoone non. En Beatrijs bezweek.

Op zekeren dag, toen 't verlangen naar een samenzijn haar geheel overmeesterde, schreef ze haar geliefde of deze toch spoedig tot haar wilde komen. De jonkman wachtte niet lang, hij zadelde zijn paard, reed naar 't klooster en zat dra aan de buitenzij van een kruiswijs getralied venster, zijn liefste verbeidend. Daar verscheen deze aan de binnenzijde, en zoo ontroerd waren de twee gelieven, dat ze een geruime poos niet anders konden doen dan elkander aanzien, zuchten, blozen en verbleeken.

Doch wanneer is de min ooit met blikken en verzuchtingen tevreden geweest? „Ach, uitverkoren lief,” begon Beatrijs — en het is wel opmerkelijk, dat zoowel de uitnoodiging tot deze samekomst als straks het voorstel tot ontvluchting van haar zijde komt — „ach, troost en sterk mij toch met uw liefdewoorden. Ik kan niet buiten u. Ja, niet eer zal er blijdschap in mijn harte zijn, eer ge mij uit dit klooster met u hebt gevoerd.”

Volgaarne wil de jongeling hiertoe medewerken. Ook hij heeft veel geleden onder zijn liefde. Hoe lang ze elkaar bemind hebben, en hoe innig, nooit hadden ze zelfs een enkele maal gelegenheid gehad, elkander een kus te geven. Als twee bloemen moesten ze verwelken, verdorren vóór hun tijd. Doch als Beatrijs het klooster-

gewaad wil afleggen en hem een tijd noemen, waarop hij haar mag weggeleiden, dan kunnen er heerlijke dagen aanbreken. Voor alles zal hij zorgen; kostbare kleederen zal hij meebrengen. En plechtig verzekert hij haar: „Ik verlaat u nimmer, al mocht de nood nog zoo dreigen of dringen,

Met u willic aventueren,

Lief, tsuete metten sueren:

Nemt te pande mine trouwe.

Dit pand der trouw is haar voldoende: Meer behoeft haar liefde niet. Indien haar minnaar over acht nachten 's avonds laat in den boomgaard wil zijn en haar daar wachten onder den eglantier, dan zal ze zekerlijk tot hem komen en hem als zijn bruid willen vergezellen, waarheen hij ook begeert. Alleen ziekte of andere nooddwang kan haar weerhouden, doch overigens,

Ic come sekerlike daer,

Ende ic begheert van u sere

Dat ghi daer comt, lieve jonchere.

Aan kostbare kleederen voor zijn bruid ontbrak het niet, toen hij op den bepaalden avond onder den eglantier wachtte. En ook niet aan sieraden. En evenmin aan geld. Vijfhonderd pond aan geldswaarde had hij met zich gevoerd. Maar of hij ook het pand der trouw had meegebracht, dat hij haar zoo gansch vrijwillig had toegezegd? Het eenige, waarop ze had kunnen bouwen, meer dan op geld en kostbaarheden?

Trouw kende zij, ook in haar ontrouw. Gereed het klooster te ontvluchten, kweet ze zich eerst nog stiptelijk van al haar plichten. Vóór middernacht luidde ze de metten, en toen daarna alle zusters de metten gezongen en zich naar de slaapzaal begeven hadden, bleef zij alleen in 't koor achter, om, gelijk zoo menigmaal te voren, het hart voor Maria uit te storten. Knielend voor het altaar van den Heiland sprak ze het in smartelijke ontroering uit, dat ze het kloosterkleed niet langer dragen mocht; doch o, Maria, die 's menschen harte kent, wist het wel hoe ze met vasten en bidden en zelfkastijsdijng gestreden, hoe ze vruchteloos gekampt

had en zich thans, strijdensmoe, in den dienst der wereld moest begeven. En Hij, de Heiland, zoo waarachtig als Hij aan 't kruis voor zondaars was gestorven en in Zijn liefde Lazarus uit den doode had opgewekt, zoo waarachtig zou hij haar ellende kennen en haar de misdaad vergeven, waarin ze vallen moest.

Na dit gebed verliet ze het koor en knielde neder voor het beeld van Maria, voor wie ze het nog eenmaal uitkreet, dat al haar klagen, nacht en dag, niets gebaat had en ze krankzinnig zou worden indien ze langer het zusterkleed droeg.

Toen rees ze rustig op, nam zich den kap van 't hoofd en legde dien op 't altaar der Moeder Gods; ze trok de schoenen uit, zette die neer en hing de sleutels van de sacristie voor het Mariabeeld, opdat men die den volgende morgen vroeg aanstonds zou vinden. Een laatsten smeekenden blik wierp ze opwaarts naar het gelaat van Maria, *Ave Maria* lispelden haar lippen, en langzaam ging ze heen.

Blootshoofds, barrevoets en in haar onderkleed begaf ze zich in den boomgaard, naar den eglantier, waar de jonkman haar met zijn kostbare kleederen opwachtte. Ze schaamde zich over haar uiterlijk, maar spoedig stond ze in een hemelsblauw gewaad, met kousen en lederen schoenen aan, en het hoofd gehuld in een witzijden hoofddeksel. Zoo bekoorlijk scheen ze hem, dat hij haar een kus op den mond moest drukken en 't hem was of de dag aanbrak in de nachtelijke duisternis. Doch er viel geen tijd te verliezen. Spoedig zette hij zijn bruid vóór zich in 't zadel, en haastig reden ze weg.

Het aanlichten van 't morgenrood stemde Beatrijs niet vroolijk. Niet alleen doordat de vrees voor ontdekking nu toenam, maar vooral ook doordat ze zich herinnerde, hoe ze nog gisteren op dit uur den priemtijd luidde in 't klooster; en daarbij overviel haar de plotselinge angst, dat ze eenmaal berouw zou hebben over den stap dien ze nu gedaan had:

Ic duchte mi die vaert sal rouwen;

Die werelt hout soe cleine trouwe,

Al hebbic mi ghekeert daer an.

Ze wist wel, dat de wereld den valschen koopman lijkt, die vergulde ringen voor gouden uitgeeft; dat het mooie schijnsel der wereld bedriegt.

Doch de jonkman stelde haar gerust; hij bezwoer haar, dat hij haar *nooit* verlaten zou.

Soe moete mi God scinden!

Alleen de droeve dood kon hen scheiden, doch overigens, al kwam daar een keizerin en was hij deze volkomen waardig, niemand, niemand kon hem van Beatrijs vervreemden.

Lief, des moghedi seker wesen.

Ook voor geldnood behoefde ze geen zorg te hebben. Vijf honderd pond aan zilver voerde hij met zich, daarover mocht zij de beschikking houden; al begaven ze zich ook in den vreemde, stellig zouden ze daar zeven jaren lang onbekommerd van kunnen leven. En dan bezaten ze nog zooveel kostbaarheden!

Of al deze verzekeringen het droeve voorgevoel van Beatrijs konden verdrijven? Die werelt hout soe cleine trouwe.

Stapvoets ging het nu verder, totdat ze aan een plekje kwamen, waar de heele natuur tot minnen noodde. In 't rijke loover van 't bosch weerklonken alom de juichende vogelstemmen, en op 't groene veld daarbij geurden tallooze schoone bloemen. De blauwe hemel was helder, 't zonnegoud kleurde de morgenwolken.

De jongeling zag naar zijn schoone en minnelust ontwaakte in hem. Hier was 't een lief plekje, om af te stijgen, bloemen te plukken en de vreugde der min te genieten:

Laet ons spelen der minnen spel.

Maar Beatrijs voelde zich diep gekrenkt door dit voorstel. Hoe, zou zij handelen als een vrouw, die „met haren lichame wint ghelt“?

Seker soe haddic cleine seame!

Door zulk een verlangen bewees hij zijn dorperlijken aard, en verontwaardigd klonk het:

Godsat (Gods haat) hebdi diet sochte!

Indien de tijd hem lang viel, kon hij luisteren naar 't vreugdevol gezang der vogelen. Doch ze wilde zich pas aan hem overgeven, wanneer ze als samenwonenden hetzelfde bed konden deelen. Wel treffende vereeniging van liefdedrang, die haar eerst den minnaar deed ontbieden, en schaamtegevoel, dat een onvoegzame liefdesuiting beleedigd terugwees.

De strafrede had haar uitwerking niet gemist. Berouwwol erkende de jonkman, dat Venus hem dien raad gegeven had, en, altijd vlug met het inroepen van Gods straffen, verzekerde hij:

God gheve mi scande ende plaghe,

Ochtics (indien ik daarvan) u enmermeer ghewaghe.

Nu was Beatrijs weer voldaan, en aanstonds verzachtte ze de droefheid van den teruggewezen minnaar door hem te zeggen, hoe sterk haar liefde voor hem was. Al kon ze duizend jaren in weelde en rust leven met den schoonen Absalom — *indien* deze nog leefde — dan nog zou ze haar lief verkiezen. Niets kon hem uit haar hart bannen. Ja, al smaakte ze de hemelsche zaligheid, — wanneer haar minnaar nog op aarde vertoefde, ze zou zekerlijk tot hem terugkeeren. Zonder hem was de hemel haar zonder heil.

Dit woord neemt ze echter dadelijk terug. God moge het ongewroken laten, dat ze zich zoo zondig en dwaas uitgelaten heeft. Ze weet het immers wel, dat er geen aardsche vreugde is, die ook maar bij de minste vreugde daarboven halen kan. Zelfs is 't geringste daar zoo volkomen, dat de zalige zielen in niets behagen scheppen dan in het eindeloos minnen van God. Daarbij is elk heil op aarde slechts ellende. En wijs zijn zij, die dag en nacht zwoegen om de hemelsche zaligheid te beërven, al is het — voegt ze er smartelijk bij —

Al.eest dat ic dolen moet

Ende mi te groten sonden keren

Dore u, lieve scone jonchere.

Roerend is die strijd tusschen de aardsche en de hemelsche liefde in het gefolterd gemoed, tusschen de begeerte van het

Beatrijs.

vleesch en de zucht der ziel, te roerender waar de zegepraal der eerste gepaard gaat met voortdurend wantrouwen in haar standvastigheid. Och, indien het offer der zielevreugde tenminste een levenslang aardisch heil waarborgde! Doch

Al erdsche dinc es ellinde

mocht Beatris wel uitroepen. Zeven jaren bracht ze met haar lief in een weelderig leven door. Volop genoten ze de voordeelen van het stadsleven en de geneuchten van het dagelijksch samen-zijn. Maar toen die zeven om waren, al het geld verteerd was en spoedig ook de opbrengst der verkochte sieradiën, toen vervielen ze tot de bitterste armoede. Hoe moesten ze aan nooddrift komen voor hen beiden en voor hun twee kinderen? Met handenarbeid kon ze niets verdienen, want

Si en conste ghenen roc spinnen,
Daer si iet met mochte winnen.

En hij? Van hem hooren we alleen, dat al die narigheid, hem wart te moede onsochte", dat ze hem recht onaangenaam was. Dure tijden maakten de zorgen nog grooter. Bedelen konden ze niet — dan waren ze nog liever gestorven. En het oogeblik brak aan, dat ze van elkander gingen.

Die aermoede maecte een ghesceet (scheiding)
Tusschen hen beiden, al waest hen leet.

O, voorzeker, al was 't ook hèm leed, maar toch, de dichter weet het wel en hij laat het dan ook onmiddellijk volgen:

Aen den man ghebrac dierste trouwe.

Wat bleef er over van zijn herhaalde betuiging, nog wel onder aanroeping van Gods naam: In begheve u te ghere noet? (Ik en verlaat u in geen enkelen nood.)

Hi lietse daer in groten rouwe,

Ende . . . voer te sinen lande weder.

Nooit zag ze hem terug. 't Was hem, te moede onsochte" — hij zag die ellende maar liever niet. Dat was wel zoo gemakkelijk

voor den fingevoeligen man. En Beatris bleef alleen achter in de groote, vreemde stad. Alleen — met haar ellende. En met nog iets, waaruit elke moeder ten slotte kracht ten leven put:

Daer bleven met hare ghinder
Twee uter maten scone kinder.

:

Zoo was het dan toch gebeurd, hetgeen ze altijd had gevreesd:

Die ghene heeft mi begheven,

Daer ic mi in trouwen toe verliet.

Doch hoe grievend de ervaring ook was, voor Beatris kon ze geen reden zijn nu den moed te verliezen. Tot Maria zou ze zich wenden, of dier voorbede haar en de kinderen voor den hongerdood mocht bewaren, en dan — aangegrepen ook het ellendigste middel, indien 't het éénigste bleek, om haar kroost van voedsel te voorzien. Had ze eenmaal, zeven jaar geleden, haar minnaar verontwaardigd toegevoegd, dat ze niet wenschte te handelen

Ghelijk enen wive die wint ghelt

Dorperlijk met haren lichame,

thans betuigt ze aan Maria:

Ic moet gaen dorden noet

Winnen buten der stat opt veit

Met minen lichame ghelt,

doch nu gold het ook iets anders. Betrof het toen alleen den zinnelust van haar minnaar te bevredigen, thans staat het leven van haar twee kinderen op 't spel,

Ic en mach in ghere wise (op geenerlei wijze)

Mine kinder niet begheven.

De *bruid* kende schaamte, de *moeder* niet. Was het wonder, indien ook om deze reden de *Moeder* Gods haar voorspraak bleef bij den Hemelschen Vader?

Toch duurde het nog zeven jaar, dat de arme zich in zulk

„een sondech leven” moest voortsleepen. En zoo bleef ze met elkander veertien jaar dolende in de wereld, doch steeds met een innerlijken onwil, want alle dagen, de volle veertien jaar lang, las ze trouw

Die seven ghetiden van onser vrouwen;

Die las si haer te love ende teren,

Dat sise moeste bekeren

Uten sondeliken daden,

Daer si was met beladen

Bi ghetale .XIII. iaer.

Maar toen kwam er ook uitredding. God zond haar zoo groot berouw in 't hart, dat ze geen dag langer haar zondig bedrijf kon voortzetten; dag en nacht weende ze, en in een lang en vurig gebed droeg ze hare nooden aan Maria op, niet aflatend, eer deze haar geholpen had. Schier radeloos van vrees, dat de oordeelsdag schrikkelijke wrake zou brengen voor de vele en groote zonden, door haar bedreven, smeekte ze Maria bij haar goddelijken Zoon te willen pleiten, ware 't alleen omdat de zondares dagelijks de Moedermaagd gegroet had met dat *Ave Maria*, waarmede ook de engel Haar had toegesproken, toen hij Haar de geboorte van Jezus had aangekondigd. Die woorden toch klinken Maria zoo lieflijk, dat ze zonder twijfel ieder die Haar daarmede aanspreekt, al ware hij gansch in zonden gevangen,

soude te ghenaden bringhen,

Ende vor (haeren) sone verdinghen (vrijpleiten).

In 't vertrouwen op den afgebeden bijstand zegde Beatrijs haar zondig leven voor goed vaarwel, nam bij elke hand een kind, en trok het land door, levende van genadegiften.

Dag aan dag voortgaande kwam ze zoo eindelijk bij het klooster, waar ze eenmaal non was geweest. Dichtbij woonde een weduwe, bij wie ze 's avonds laat, na zonsondergang, aanklopte en om nachtverblijf vroeg. Gaarne werd haar dit verleend, en meer dan dit. Wat de goede vrouw had, wilde ze met de moede zwerfster en haar kinderkeus deelen. Maar boos werd ze, en bijna had ze

Beatrijs onmiddellijk het huis ontzegd, toen deze iets opperde van een kosteres, die — 't moest veertien jaren geleden zijn — heimelijk het klooster had verlaten, en van wie niemand wist waarts ze heengegetrokken of waar ze misschien reeds gestorven was.

Hoe? De kosteres van dit klooster zou dus geblameerd worden? En in haar huis? Maar was die vreemde vrouw met het verhaal van zoo lasterlijk gerucht dan haar verstand kwijt? Overal was het bekend, dat juist deze kosteres een voorbeeld was voor alle geestelijke zusters. Al doorzocht men alle kloosters tusssen de Elbe en de Gironde, nergens zou men eenige non aantreffen, die geestelijker leefde dan zij. En stipt in de vervulling harer plichten! Veertien jaren lang heeft ze niet één uur aan haar arbeid ontbroken, tenzij ze ziek was. Neen, wie van haar iets anders dan goed zei, moest wel erger dan een hond wezen.

Vreemd was het de diepgezinkene te moede bij 't vernemen van dit alles. Doch ze wist niet, welke kosteres de weduwe kon bedoelen. Toen deze echter op haar verzoek de namen van haar ouders noemde, toen was het duidelijk dat ze háár meende.

Tot in 't diepst der ziel getroffen en gansch ontroerd knielde ze heimelijk in haar kamer voor het bed neer, schreiend smeekende niet anders dan om vergiffenis toch van haar vele zonden. Al moest ze in een gloeienden oven gaan, ze zou niet aarzelen, indien haar zonden daar slechts verteerd werden. Doch op Gods genade hoopte ze. Immers, nooit was een zondaar zoo groot, dat God hem ongetroost van Zich liet gaan, wanneer hij berouwvol genade zocht. De moordenaar aan 't kruis mocht in zijn laatste oogenblikken nog het troostwoord hooren: „Heden zult ge met Mij in het paradijs zijn.” Ja, Gods barmhartigheid is niet te peilen, zoomin als de zee op éénen dag is ledig te scheppen, zoodat het droge gezien worde. Geen zonde zoo groot, of Gods genade gaat haar te boven. Zou deze biddende ziel dan van Zijn ontferming zijn uitgesloten, indien ze zoo gansch terneergedrukt ligt onder 't wicht van haar zonden?

Aldus in heete tranen haar zonden beschreiende en God om verlossing smeekend viel ze zachtjes in slaap. En 't was haar,

alsof ze in een visioen een stem hoorde, die tot haar sprak: „Uw langdurige smart heeft Maria met ontferming bewogen, zoodat haar voorbede u gered heeft. Ga haastig naar het klooster, de deur waardoor ge het ontvluchtet ter wille van den jongeling die u in den nood verliet, zult ge open vinden, en al uw kleederen op het altaar zien liggen; sluiert, kap en schoenen moogt ge weder aantrekken, en de sleutels van de sacristie, die ge den nacht van uw vertrek voor Maria's beeld hing, zult ge van dezelfde plaats terug kunnen nemen: Maria heeft ze voor u bewaard, al de veertien jaren van uw afwezigheid, zoodat niemand iets van uw afzijn heeft geweten.

Maria es soe wél dijn vriend,

Si heeft altoes vor di ghedient

Min no meer na dijn ghelike.

Dat heeft de „vrouwe van hemelrike" gedaan voor u, zondaresse. Thans zegt ze u, naar 't klooster terug te keeren: uw bed is door geen ander ingenomen. Ga gerustelijk: 't is Gods wil, dat ik u deze boodschap brenge."

De boodschap was echter *te* heerlijk. Hoe kon God zich dermate ontfermen over zulk een diepgevallen zondares! Ze vreesde bij haar ontwaken maar al te zeer, dat de duivel haar opnieuw belaagde en haar naar 't klooster wilde heendrijven, opdat ze in nog grooter ellende zou komen, misschien als een inbrekende dievege gegrepen worden. Daarom smeekte ze God, indien die stem haar welzijn beoogde, dat deze andermaal en ten derden keere tot haar mocht spreken, opdat ze volkomen zekerheid van haar betrouwbaarheid kreeg en zich zonder achterdocht naar 't klooster kon begeven.

En de stem kwam andermaal tot haar, en den derden nacht ten derden keere, terwijl een groot licht toen eensklaps de kamer verlichtte. Nu kon ze niet meer twifelen. Nadrukkelijk heette het: „Ga zonder aarzelen naar 't klooster, ge zult de deuren wijd open vinden en uw kleederen gereed liggende op het altaar." Langer verwijl kon blijk van ongelooft wezen. Een stem, die met

zulk een glanzend licht verscheen, moest wel van God gezonden zijn. „Ik zal gaan," sprak ze eindelijk, „en mijn kinderen in de hoede van den Hemelschen Vader overlaten." Ze trok haar kleederen uit en dekte hiermee zachtkens de slapende kleinen toe. Nog eenmaal kuste ze hen. Ach, ze zou hen nooit begeven hebben, „om al tgoet dat Rome heeft binnen", indien Maria haar niet ontboden had. Nu moest ze gaan, doch ze liet hen veilig achter:

Op den troest van onser vrouwen
Latic u hier in goeder trouwen.

Bitter weenende ging ze in de nachtelijke eenzaamheid naar 't klooster. Daar vond ze de deur open en zonder aarzelen trad ze nu binnen, aanstonds Maria dankend voor dezen zegen. Waar ze kwam, stonden de deuren wijd open, zoodat ze regelrecht naar de kerk kon gaan. Hier was haar eerste werk, God te bidden, dat Hij haar weder aan haar kleederen mocht helpen, en zie, daar lagen ze op het altaar, schoenen, kap en sluiert. Haastig trok ze die aan, en thans stortte ze haar hart uit in een diepgevoeld dankgebed aan God en de Heilige Maagd, van Wie ze zoo naar eigen ervaring kon getuigen:

Wie aen u soect ghenade

Hi vintse, al comt hi spade.

Nu zag ze ook de sleutels der sacristie aan het Mariabeeld hangen. Ze nam ze, ging naar het koor, legde vervolgens de kerkboeken op de plaatsen der nonnen, gelijk ze eertijds zoo menigmaal gedaan had, en smeekte Maria, haar van zonden te bevrijden en voor haar kinderen te willen zorgen. Intusschen was het middernachtlijk uur aangebroken, waarop de metten moesten worden geluid. Trekkend aan het klokketouw riep ze de zusters ter vroegmis. Allen kwamen, en geen van haar had iets bijzonders bespeurd. Niemand wist iets van haar leven af, niemand kon schande van haar spreken:

Maria hadde ghedient voer hare

Gheijc oft sijt selve ware.

Ook voor haar kinderen werd gezorgd. Toen de weduwe ze 's morgens van de moeder verlaten vond, nam zij ze mede naar de abdis, die haar aanbeval ze op kosten van 't klooster op te voeden, waaraan de vrome vrouw gaarne gevolg gaf.

Hoe gelukkig de afgedwaalde non weer onder de hoede van het klooster was teruggekeerd, toch was er nog geen vrede in haar ziel. Al de zonden van haar wereldsch leven verontrustten haar nog, zoolang ze daarvoor uit priesterlijken mond geen absolutie had ontvangen. En toch, ze kon niet spreken, ook niet toen op zekeren dag een abt zijn jaarlijksch bezoek aan 't klooster aflegde, om een onderzoek naar den goeden naam van 't convent in te stellen: schaamte sloot haar de lippen. Doch 't was valsche schaamte, waarmee de duivel haar in verzoeking bracht. Zou de Booze dan toch nog over deze zwaarbeproofde ziel triomfeeren?

Tervijl ze in het koor neergeknield lag, bestreden door groote twijfelingen, zag ze plotseling een jongeling naast haar gaan, een engel, in witte kleederen. Hij droeg een naakt, dood kind in den arm, dat hij door 't opwerpen en vangen van een appel scheen te willen bezighouden. Dit spel bevreemdte de biddende non. Ze voelde, dat het een beteekenis hebben moest, en daarom vroeg ze den jongeling, indien hij van God gezonden was, of hij haar dan zijn zonderlinge handelwijze verklaren wilde. Zijn spel met den blozenden appel baatte hem niet het minst.

Juist, doch wat zou háár al haar bidden en vasten en zelfkastijding helpen, zoolang God niets van haar hoorde en zag? En God hóorde haar beden niet: daartoe was ze te dicht in de zonden verstíkt. Daarom, biecht eerst al uw zonden aan den abt, hij zal u absolutie schenken. Indien ge zulks niet doet en geen vergiffenis verwerft, zal God uw misdaden zeker strengelijk straffen.

Ze had den raad verstaan. Den volgenden ochtend legde ze een volledige bekentenis af. Niets verzweeg ze, noch van haar zonden, noch van Maria's liefdevolle hulp. En de abt schonk haar volkomen absolutie.

Doch zwijgen van dit wonder mocht hij niet. Zonder dat iemand

eenigen argwaan jegens haar kon opvatten, zou hij het „scone miracle”

oronden over al;
Ic hope datter noch bi sal
Menech sondare bekeren
Ende onser liever vrouwen eren.

Zoo deed hij. En reeds aanstonds voor hij weer huiswaarts ging, verhaalde hij de geschiedenis aan 't heele convent, echter zoo, dat niemand gissen kon wie de non was. Bij zijn vertrek nam hij de twee knaapjes mede, die onder zijn leiding tot brave kloosterlingen opgroeiden.

* * *

Loef Gode en prijs,

zoo eindigt de dichter, het *Deo gloria* hooghoudend, maar naast God Maria eerende,

die God soghede,
Ende dese scone miracle toghede (toonde).

Si hulp haer uut alre noet.

Nu bidden wi alle, cleine ende groet,

Die dese miracle horen lesen,

Dat Maria moete wesen

Uns vorsprake int soete dal,

Daer God die werelt doemen (oordeelen) sal!

Niet een *Sol* Deo gloria. Ook Maria de eere! Ja, het lijkt wel vaak, of de verheerlijking van Maria de glorie Gods overschittert. En hierdoor openbaart dit gedicht zijn afkomst uit een tijd, toen de christelijke godsdienst bijna grootendeels in Maria-verering bestond, toen de Mater dolorosa, de Gebenedijde Moedermaagd schier alle religieus gevoel tot zich trok.

Is het daarom van mindere waarde voor ons, die, schoon Katholiek, niet meer met zulk een bijna exclusieve liefde tot Maria zijn vervuld; of die, reeds van ouder tot ouder Hervormd, „den éénigen Middelaar zijn eeuwige eer hebben hergeven”; of die,

misschien vreemd aan alle dogmatiek, geen poëzie begeeren, waarin de godsdienstige voorstellingen en stemmingen zoozeer de overhand hebben?

Ik geloof het niet. Neen, ik ben zeker van het tegendeel. Indien er één middeleeuwsch gedicht in onze letterkunde is, dat den titel *Van alle tijden* rechtvaardigt, waaronder we vooral het schier vergetene onder de aandacht van het Nederlandsch publiek willen brengen, dan is het *Beatrijs*.

Ja, dit is van alle tijden.

Ze zijn ons niet vreemd, de stemmingen en neigingen van de beide gelieven, het vurig verlangen van de toch zoo reine jonkvrouw, in wie de min een tijdelijke heerschappij voerde op alle andere aandoeningen des harten. Wanneer is ooit de liefde onmachtig gebleken, alle bezwaren en overwegingen te overwinnen? Is ze niet altijd geweest een der groote drijfkrachten in 't leven van jongeren en ouderen, in staat tot rein en duurzaam geluk doch ook om ten verdere te voeren?

Wat is ons de kuische non sympathiek, juist door de echtheid en de sterkte van haar gewoon menschelijke liefde! Een liefde, die tot alle opoffering bereid is.

En hoe weerzinwekkend is daartegenover het gedrag van den man, die in z'n haast tot het smaken van zingenot helaas even „mannelijk” is als later in de gemakkelijkerheid waarmee hij, op eigen levensgenoegeen bedacht, de moeder zijner kinderen, de eens zoo aangebedene, aan haar droevig lot overlaat.

Er is een blauw bloempje, dat de maagden zoo gaarne haar minnaar toezenden, om de bede „Vergeet mij niet” over te brengen.

Er is een ander blauw bloempje, dat z'n blaadjes al te schielijk loslaat, en dat onze Duitsche naburen „Männertreu” noemen.

Hoe vaak duurt de „Männertreu” niet even kort als de streeling der zinnelijke liefde! Ook in dit opzicht is 't verhaal van Beatrijs een geschiedenis van alle tijden.

Of is dit oordeel te kras?

Waar de verheerlijking der Moedermaagd niet meer zoo hoog opgolft als in de middeleeuwen, is de verheerlijking der *wrouw* in

den loop der tijden niet verminderd. En terecht. De vrouw is hier op aarde de verpersoonlijking der toewijding, der zelfverloochenende liefde, d. i. der éénige liefde, want liefde zonder zelfverloochening is geen liefde.

Hoe heerlijk komt die liefde bij Beatrijs uit in haar gedrag tegenover haar hulpbehoevende kinderen. Bijna het hoogste, dat ze geven kan, brengt ze hun ten offer — de vrouwelijke schaaamte, de lichamelijke reinheid. Hooger kan ze niet, want alleen het godsgeloof — dat hier bóven gaat — mag ze niet prijsgeven. Zichzelve mag ze wegwerpen, doch niet haar God. Vandaar dan ook dat ze bij de inwendige roepstem Gods deze volgt, en haar kinderen dan pas achterlaat. Maar ook slechts *dan* pas. Niets was tot heden in staat geweest, haar van die kinderen te scheiden. De moederliefde dolf pas het onderspit tegen de liefde voor God. En toch niet. Want hoe zou de laatste ooit ten koste van de eerste kunnen bestaan! Ze wist wel, de moeder, dat toen ze Gods roepstem gehoorzaamde, ze haar kroost veilig kon achterlaten. Hij, die de moeder uit haar ellende redde, zou toch waarlijk de kinderen niet vergeten?

Ja, aangrijpend en verheffender nog dan de liefde der moeder spreekt ons in dit gedicht de liefde Gods toe, ook waar deze zich openbaart door de tusschenkomst van Maria.

Één is er, dien Beatrijs in weelde noch druk vergeet. Dat is God. Dat is Maria. Maar Één is er dan ook, die háár met onzichtbare koorden vasthoudt en haar tenslotte weer in behouden haven voert. Hooger Macht bleef haar toch onder alles sterkend, troostend en beschermend nabij.

Treffend is de angst van Beatrijs, dat de nonnen iets mochten weten van haar zondig leven, een angst zoo groot, dat ze haar zelfs van de biecht terughoudt. Vanwaar die vrees?

Telkens verhaalt de dichter ons, hoe door Maria's plaatsvervangning niemand in 't convent iets ten nadeele van Beatrijs kon zien of zeggen.

Vanwaar de blijkbare blijdschap bij die verzekering?

En Beatrijs en de dichter en wij allen, we weten 't wel, hoe

hard het oordeel der menschen is, hoe deze de volle verachting hunner eigen zondigheid doen neervallen als druukkend lood op de arme afgedwaalde broeders en zusters, zoodat deze schier de kracht missen om terug te keeren van hun dwaalweg.

Beklagenswaard de ongelukkige, die in zijn „onzedelijkheid” van menschen afhangt. Braafheid en bekrompenheid en huichelarij gaan als een wedstrijd aan, wie het rotte lid het eerst en het zekerst af zal snijden. Gebannen buiten den heiligen of schijnheiligen kring van het fatsoen of de deugd of den godsdienst mag de verstootene in de woestenij zijner eenzaamheid zijn geluk zoeken.

Doch hoe verkwikkend en bemoedigend, dat er in de mysterieuze atmosfeer van het zieleleven een Liefde zweeft, die haar blanke vleugelen bij voorkeur zachtkens uitspreidt over wie vermoeid zijn en beladen. Die Liefde — o, laten we ze de Liefde Gods noemen of de Ontferming van Maria — ze kent geen verschil tusschen uw zonde en de mijne, ze weet alleen van een reddingsdrang die uw en mijn behoud beoogt. En te sterker en intenser openbaart ze zich, naarmate er te meer op te trekken valt uit den poel der ongerechtigheid. Als een Zon schittert en straalt ze door de nevelen van menschelijken waan en mensche-lijke zelfzucht.

Die Zon geeft aan *Beatrijs* haar schoonsten glans.

De Liefde Gods, heelend en heilbrengend, waar de wereld wonden slaat en droefheid scheidt — God zij lof, ook die is van alle tijden.

J. L.

BEATRIJS.

Van dichten comt mi cleine bate.

Die liede raden mi dat ict late

Ende minen sin niet en vertare,

Maer om die doghet van hare,

5 Die moeder ende maghet es bleven,

Hebbic een scone mieracle op heven,

Die god sonder twivel toghede

Marien teren, diene soghede.

10 Ic wille beghinnen van ere nonnen,

Een ghedichte. god moet mi onnen,

Dat ic die poente moet wel geraken

Ende een goet ende daer af maken,

Volcomelijc na der waerheide,

Als mi broeder ghijsbrecht seide,

15 Een begheven willemijn;

Hi vant in die boeke sijn.

Hi was een out ghedaghet man.

Die nonne, daer ic af began,

Was hovesche ende subtyl van zeden;

20 Men vint ghene noch heden,

Die haer ghelijct, ic wane,

Van zeden ende van ghedane.

vs. 3: en mijn geest niet
afijne.

doghet = deugd, goed-
heid, genade.

op heven = aangevangen.

toghede = toonde.

Marja teren = ter eere
van Maria; diene = die
hem.

ere = eene = eene.

moet mi onnen = moge
mij vergunnen.

die poente moet wel ge-
raken = de zaken naar
den eisch moge be-
schrijven.

vs. 15: een broeder van
de orde van den H.
Willem, die de wereld
vaarwel heeft gezegd.

hovesche ende subtyl =
beschantit en sijn.

Dat ic prisede hare lede,
Sonderlinghe haer scoenhede,
25 Dats een dinc dat niet en dochte.

Ik wille u segghen, van wat ambochte
Si plach te wesen langhen tijt:
Int cloester daer si droech abijt,

Costersse was si daer,

30 Dat seggic u al over waer:

Sine was lat no traghe,

No bi nachte no bi daghe.

Si was snel te haren werke;

Si plach te ludene in die kenke;

35 Si ghereide tlicht ende ornament

Ende dede op staen alt covent.

Dese joffrouwe en was niet sonder

Der minnen, die groot wonder

Pleecht te werken achter lande.

40 Bi wilen comter af scande,

Quale, toren, wedermoet;

Bi wilen bliscap ende goet.

Den wisen maect si oec soe ries,

Dat hi moet bliven int verlies,

45 Eest hem lieft ofte leet.

Si dwingt sulken, dat hine weet

Weder spreken ofte swighen,

Daer hi loen af waent gheerighen.

Menghe worpt si onder voet,

50 Die op staet, alst haer dunct goet.

Minne maect sulken milde,

dochte = zou betamen
(van *doijen*).

abijt = kleed, klooster-
kleed.

costersse = kosteres.

al over waer = wel voor
waer.

lat no traghe = syno-
nieme uitdrukking voor:
niet traag, niet lui.

ghereide = maakte ge-
reed.

alt covent = het geheele
klooster (d. i. de kloos-
terlingen).

achter lande = overal,
door het geheele land.

toren, wedermoet = ver-
driet, bittere smart.

ries = dwaas.

vs. 44: dat hij er de scha-
delijke gevolgen van
moet ondervinden.

Eest = is het.

weder - ofte = of - of.
vs. 46-48: Zij beheerscht
menigeen zoo, dat hij
niet weet of hij spreken
of zwijgen zal om het
loon zijner liefde te
verwerven.

sulken = menigeen.

Die liever sine ghiften hilde,

Dade hijt niet bider minnen rade.

Noch vintmen liede soe ghestade,

55 Wat si hebben, groot oft ciene,

Dat hen die minne gheeft ghemene:

Welde, bliscap ende rouwe;

Selke minne hetic ghetrouwe.

In constu niet gheseggen als,

60 Hoe vele gheluuux ende onghevals

Uter minnen beken ronnen.

Hier omme en darfmen niet veronnen

Der nonnen, dat si niet en conste ontgaen

Der minnen diese hilt ghevaen,

65 Want die duvel altoes begeert

Den mensche te become ende niet en cesseert

Dach ende nacht, spade ende vroe,

Hine doeter sine macht toe.

Met quaden listen, als hi wel conde,

70 Becordise met vleescheliker sonde,

Die nonne, dat si sterven waende.

Gode bat si ende vermaende,

Dat hise troeste dore sine ghenaden.

Si sprac: „ic ben soe verladen

75 Met starker minnen ende ghewont,

Dat weet hi, dient al es cont,

Die*) niet en es verholen,

Dat mi die crancheit sal doen dolen;

ghestade = bestendig,
trouw.

vs. 56, 57: dat de liefde
hen weelde, vreugd en
leed doet deelen.

hetic = heet (noem) ik.

In = ic en als = alles,
vgl.: als niet = volstrekt
niet.

darfmen = behoeft, mag
men.

veronnen = ten kwade
duiden.

vs. 68: of hij doet er zijn
best voor.

als hi wel conde = gelijk
hij zoo goed kon.

„se” in becordise is voor-
loopig voorwerp voor

„die nonne” in vs. 74.
vermaende = smeekte,
bezwoot.

verladen = bezwaard.

Die = wien. niet = niets.

*) die lees *dien* (DE VR., J.)

- Ic moet leiden een ander leven;
 80 Dit abijt moetic begheven." Nu hoert, hoeter na verghinc;
 Si sende om den ionghelinc,
 Daer si toe hadde grote lieve,
 Oetmoedelijc met enen brieve,
 85 Dat hi saen te hare quame,
 Daer laghe ane sine vrame.
 Die bode ghinc daer de ionghelinc was.
 Hi nam den brief ende las,
 Die hem sende sijn vriendinne.
 90 Doe was hi blide in sinen sinne;
 Hi haestem te comen daer.
 Sint dat si out waren .Xij. iaer,
 Dwanē die minne dese twee,
 Dat si dogheden menech wee.
 95 Hi reet, soe hi ierst mochte,
 Ten cloester, daer hise sochte.
 Hi ghinc zitten voer tfensterkijn
 Ende soude gheerne, mocht sijn,
 Sijn lief spreken ende sien.
 100 Niet langhe en merde si na dien;
 Si quam ende woudene vanden
 Vor tfensterkijn, dat met yseren banden
 Dwers ende lanx was bevlochten.
 Menech. werven si versochten,
 105 Daer hi sat buten ende si binnen,
 Bevaen met alsoe starker minuen.
 Si saten soe een langhe stonde,

vs. 80: Dit (klooster)-
kleeft moet ik ateggen.

lieve = liefde.

saen = spoedig.

vs. 86: Dat zou in sijn
belang sijn.

dwane = beheerschte.

soe hi eerst mochte =
zoo dirn hij kon.

mocht sijn = mocht et
sijn = kon het sijn.

merde = draalde, toefde.
woudene vanden = be-
zoekt hem.

verzochten = zuchtten.

alsoe = zoo.
soe een langhe stonde =
aldus een lange poos.

- Dat ict ghesegghen niet en conde,
 Hoe dicke verwandelde hare blye.
 110 „Ay mi,” seitsi, „aymie*”).
 Vencoren lief, mi es soe wee,
 Sprect ieghen mi een wort oft twee,
 Dat mi therte conforteert!
 Ic ben, die troest ane u begheert!
 115 Der minnen strael steect mi int herte,
 Dat ic doghe grote smerte.
 In mach nemmermeer verhoghen,
 Lief, ghi en hebbet uut ghetoghen!”
 Hi antworde met sinne:
 120 „Ghi wet, wel lieve vriendinne,
 Dat wi langhe hebben ghedragen
 Minne al onsen daghen.
 Wi en hadden nye soe vele rusten,
 Dat wi ons eens ondercusten.
 125 Vrouwe venus, die godinne,
 Die dit brachte in onsen sinne,
 Moete god onse here verdoemen,
 Dat si twee soe scone bloemen
 Doet vervaluen ende bederven.
 130 Constic wel ane u verwerven,
 Ende ghi dabijt wout nederleggen
 Ende mi enen sekeren tijt seggen,
 Hoe ic u ute mochte leiden,
 Ic woude riden ende ghereiden

vs. 109: Hoe vaak zij
van kleur verwisselde.
aymie = ay mie = ay mi.

iegghen = jegens, tegen.
conforteert = troost, op-
beurt.

vs. 114: Ik wensch door
u getroost te worden.

strael = pijl, schicht.
doghe = lijd, duid.
verhoghen = verbijden,
verheugen.

ghi en hebbet uut ghe-
toghen = tenzij sij het
(d. i. de minneschicht)
er uit trekt.

met sinne = met nadruk,
met gevoel.
wel lieve = allerliefste.

soe vele rusten = zooveel
rustige gelegenheid.
ons ondercusten = elkt-
aar kusten.

moete = moge.

vervaluen = verflensen.
vs. 130, 131: Indien ik
wellicht van u verkrif-
gen kon, dat sij het
kloosterkleed wildet af-
leggen.

ghereiden = gereed
maken.

*) Aymie l. ay mie (J).
Beatrijs.

- 135 Goede cleder diere van wullen
Ende die met bonten doen vullen:
Mantel, roc ende sercoet.
In begheve u te ghere noet.
Met u willic mi aventueren
- 140 Lief, leet, tsuete mietten sueren.
Nemt te pande mijn trouwe."
"Vercorne vriend," sprac die ioncfrouwe,
"Die willic gherne van u ontfæen
Ende met u soe verre gaen,
145 Dat niemen en sal weten in dit covent
Werwaert dat wi sijn bewent.
Van tavont over .VIIJ. nachte
Comt ende nemt mijns wachte
Daer buten inden vergier,
150 Onder enen eglentier.
Wacht daer mijns, ic come uut
Ende wille wesen uwe bruut,
Te varen daer ghi begheert;
En si dat mi siecheit deert
155 Ocht saken, die mi sijn te swaer,
Ic come sekerlike daer,
Ende ic begheert van u sere,
Dat ghi daer comt, lieve ionchere."
- Dit gheloeffde elc anderen.
160 Hi nam orlof ende ghinc wanderen
Daer sijn rosside ghesadelt stoet.
Hi satter op metter spoet
Ende reet wech sinen telt

diere = kostbaar.
wullen = wol.
met bonten = met bont-
werk.
sercoet = overkleed,
Oudfr. *sercoz*.
te ghere noet = in geen
gevaar. In = ic en.
mi aventueren = te ge-
moet gaan, aanvaarden.

nemt te pande = neem
tot pand.

wi sijn bewent = wij
ons begeven hebben.
tavont = heden avond.
nemt mijns wachte =
wacht mij op.
veglentier = eglantier,
wilde-rozesstruik.

varen = gaan, trekken.
en si dat = tenzij, dat.
ocht = of.

sere = vuurig.
ionchere = edelgeboren
jongeling.

gheloeffde = beloofde
(plechtig).
orlof = afscheid; ghinc
wanderen = wendde
zich, ging heen.
rosside = paard.
satter op = steeg er op.
sinen telt riden = stap-
voets wegrijden.

- Ter stat wert, over een velt.
165 Sijns lieves hi niet en vergat.
Sanders daghes ghinc hi in die stat;
Hi cochte blau ende scaerlaken,
Daer hi af dede maken
Mantele ende caproen groet
170 Ende roc ende sorcoet
Ende na recht ghevoedert wel.
Niemen en sach beter vel
Onder vrouwen cledere draghen.
Si prysdent alle diet saghen.
175 Messe, gordele ende almoniere
Cochti haer goet ende diere;
Huven, vingherline van goude
Ende chierheit menechfoude.
Om al die chierheit dede hi proeven,
180 Die eneger bruut.soude behoeven.
Met hem nam hi .v^o pont
Ende voer in ere avonstont
Heymelike buten der stede.
Al dat scoenheide voerdi mede
185 Wel gheterst op sijn paert
Ende voer alsoe ten cloestere waert,
Daer si seide, inden vergier,
Onder enen eglentier.
Hi ghinc sitten neder int cruut,
190 Tote sijn lief soude comen uut.
Van hem latic nu die tale
Ende segghe u vander scoender smale.

vs. 171: en keurig ge-
voerd. Wel (= zeer) na
recht. het.: meer dan
behoorlijk.

vs. 172, 173: Men kon
geen fijner bontwerk
als voering van vrou-
wenkleederen zien.

almoniere = geldbuidel,
gelttasch.

huven = huiven, kappen.
vingherline = ringen.
chierheit = sieraad.

proeven om = onderzoek
doen naar, informeeren
naar.

gheterst = geladen.

die tale = het verhaal.
vander scoender smale:
van de jonge schoone.

- Vore middernacht lude si mettine;
 Die minne dede haer grote pine.
 195 Als mettenen waren ghesongen
 Beide van ouden ende van iongen
 Die daer waren int covent,
 Ende si weder waren ghewent
 Opten dormter al ghemene,
 200 Bleef si inden coer allene
 Ende si sprac haer ghebede,
 Alsi te voren dicke dede.
 Si knielde voerden outaer
 Ende sprac met groten vaer:
 205 „Maria, moeder, soete name,
 Nu en mach minen lichame
 Niet langher in dabijt gheduren.
 Ghi kint wel in allen uren
 Smenschen herte ende sijn wesen;
 210 Ic hebbe ghevast ende ghelesen
 Ende ghenomen discipline,
 Hets al om niet dat ic pine;
 Minne worpt mi onder voet,
 Dat ic der werelt dienen moet.
 215 Alsoe waerlike als ghi, here lieve,
 Wort ghehanghen tusschen i.j. dieve
 Ende aent cruce wort gherecket,
 Ende ghi lazarusse verwecket,
 Daer hi lach inden grave doet,
 220 Soe moetti kinnen minen moet
 Ende mine mesdaet mi vergheven;
 Ic moet in swaren sonden sneven.”

mettine = de metten, de
 vroegmis; vore midden-
 nacht = voor twaalven
 (in plaats van, zooals
 regel was, te drie uren).

ghewent = gegaan naar.
 dormter = slaapzaal; al
 ghemene = allen.
 coer = het koor (bij het
 altaar).

vaer = vreeze, ontroering.

minen lichame: nomina-
 tief.
 gheduren = het uit-
 houden.

vs. 214: en mijzelve
 kastijding opgelegd.

dat = zoodat.

wort = werdt.
 wort gherecket = werdt
 uitgerekt.

sneven = vallen, ten val
 komen.

- Na desen ghinc si uten core
 Teenen beelde, daer si vore
 225 Knielde ende sprac hare ghebede,
 Daer maria stont ter stede.
 Si riep: „maria!” onversaghet,
 „Ic hebbe u nach ende dach geclagh
 Ontfermelike mijn vernoy
 230 Ende mi en es niet te bat een hoy.
 Ic werde mijns sins te male quijt,
 Blivic langher in dit abijt!”
 Die covel toech si ute al daer
 Ende leidse op onser vrouwen outaer.
 235 Doen dede si ute hare scoen.
 Nu hoert, watsi sal doen!
 Die slotele vander sacristien
 Hinc si voer dat beelde marien;
 Ende ic segt u over waer,
 240 Waer omme dat sise hinc al daer:
 Ofmense te priemtide sochte,
 Dat mense best daer vinden mochte.
 Hets wel recht in alder tijt,
 Wie vore mariën beelde lijt,
 245 Dat hi sijn oghen derwaert sia
 Ende segge „ave”, eer hi ga,
 „Ave maria”: daer omme si ghedinct,
 Waer omme dat si die slotel daer hinc*.)
 Nu ghinc si danen dorden moet

onversaghet = onbe-
 vreesd, zonder schroom.
 vernoy = leed, ongeluk.
 ontfermelike = op een
 deerniswaardige of
 klaaglijke wijze.
 vs. 230: en mijn toestand
 is volstrekt niets (eig.
 geen hoorspriet) beter
 geworden.
 vs. 231: ik raak mijn ver-
 stand nog geheel kwijt.
 covel = keutel, kap.

over waer = naar waar-
 heid.

ofmense = voor het ge-
 val dat men haar; te
 priemtide = om 6 uur
 des morgens.

lijt = voorbijgaat.

daer omme si ghedinct =
 daarvan denkt zij, is zij
 getachtig.
 ghinc si danen = ging
 zij daar vandaan.
 dorden moet = uit nood
 (vgl. vs. 231).

*) *hinc*, i. misschien *hincet* (van heugen = doen hangen). Vgl. Mnl. Wdk. d. VERDAM,
 II, 1045.

- 250 Met enen pels al bloet,
 Daer si een dore wiste,
 Die si ontsloet met liste,
 Ende ghincker heymelijc uut,
 Stillekine sonder gheluu
 255 Inden vergier quam si met vare.
 Die iongelinc wart haers gheware;
 Hi seide: „lief, en verveert u niet,
 Hets u vrient dat ghi hier siet.”
 Doe si beide te samen quamen,
 260 Si begonste hare te scamen,
 Om dat si in enen pels stoet,
 Bloets hoeft ende barvoet.
 Doen seidi: „wel scone lichame,
 U soe waren bat bequame
 265 Scone ghewaden ende goede cleder.
 Hebter mi om niet te leder,
 Ic salse u gheven sciere.”
 Doe ghinghen si onder den eglentiere
 Ende alles, dies si behoeft,
 270 Des gaf hi hare ghenoech.
 Hi gaf haer cleder twee paer,
 Blau waest dat si aen dede daer,
 Wel ghescepen int ghevoech.
 Vriendelike hi op haer loech.
 275 Hi seide: „lief, dit hemelblau
 Staet u bat dan dede dat grau.”
 Twee cousen toech si ane
 Ende twee scoen cordewane
 Die hare vele bat stonden

pels = grof onderkleed.

met vare = met vreeze.

dat = *dien* (eig.: wat gij hier ziet, is uw vriend).

soe: aankondiger van het onderwerp in vs. 265; waren bat bequame = zouden beter passen.

vs. 266: Wees hierom niet boos (eig. des te boozet, op mij. sciere = terstond.

int ghevoech = naar behooren.

bat = beter.

cordewane = Fr. cordoan (leder van Cordova).

- 280 Dan scoen die waren ghebonden.
 Hoet cleder van witter ziden
 Gaf hi hare te dien tiden,
 Die si op haer hoeft hinc.
 Doen cussese die ionghelinc
 285 Vriendelike aen haren mont.
 Hem dochte, daer si voer hem stont,
 Dat die dach verclaerde.
 Haestelike ghinc hi tsinen paerde,
 Hi settese voer hem int ghereide.
 290 Dus voren si henen beide,
 Soe verre, dat began te daghen,
 Dat si hen nyemen volghen en saghen.
 Doen begant te lichtene int oest.
 Si seide: „god, alder werelt troest,
 295 Nu moeti ons bewaren,
 Ic sie den dach verclaren.
 Waric met u niet comen uut,
 Ic soude prime hebben gheluu,
 Als ic wilen was ghewone
 300 Inden cloester van religione.
 Ic ducht, mi die vaert sal rouwen;
 Die werelt hout soe cleine trouwe,
 Al hebbic mi ghekeert daeran;
 Si slacht den losen coman,
 305 Die vingherline van formine
 Vercoept voer guldine.”
 „Ay, wat segdi, suverlike,
 Ocht ic u emmermeer beswike,

int ghereide = in het zadel.

wilen = weleer.

vs. 303: (ik zeg dit,) al heb ik mij tot haar (de wereld) gewend. (Vgl. vs. 394.)

formine = waardelooz metaal, valsch goud (woord van onzekeren oorsprong).

suverlike = schoone, reine.

vs. 306: Als ik u ooit verlaat.

- 310 Soe moete mi god scinden!
 Waer dat wi ons bewinden,
 In scede van u te ghere noet,
 Ons en scede die bitter doet!
 Hoe mach u aen mi twien?
 Ghi en hebt aen mi niet versien,
 315 Dat ic u fel was ofte loes.
 Sint dat ic u ierst vercoes,
 En haddic niet in minen sinne
 Ghedaen een keyserinne.
 Op dat ic haers werdech ware,
 320 Lief, en liete u niet om hare!
 Des moghedi seker wesen.
 Ic vore met ons ute ghelesen
 .V^c pont wit selverijn,
 Daer seldi, lief, vrouwe af sijn.
 325 Al varen wi in vremde lande,
 Wine derven verteren ghene pande
 Binnen desen seven iaren.”
 Dus quamen si den telt ghevaren
 Smorgens aen een foreest,
 330 Daer die voghele hadden feest.
 Si maecten soe groot ghescal,
 Datment hoerde over al.
 Elc sanc na der naturen sine.
 Daer stonden scone bloemkine
 335 Op dat groene velt ontploten,
 Die scone waren ende suete roken.
 Die locht was claeer ende scone.
 Daer stonden vele rechte bome,

scinden = verderven.
 wi ons bewinden = waar-
 heen wij ons ook be-
 geven.
 vs. 314: Ik verlaat u door
 geen enkel noodgeval.
 ons en = tenzij ons.
 vs. 313: Hoe kunt gij
 aan mij twijfelen?
 versien = bespeurd.
 fel ofte loes = boos of
 valsch.
 vs. 317-320: zou ik mijn
 hart niet op een kei-
 zerin gezet hebben.
 Gesteld dat ik met haar
 kon huwen, mijn lief,
 ik zou u om haar niet
 in den steek laten.
 vrouwe = meesteres.
 derven = behoeven;
 pande verteren = leven
 van in pand gegeven
 voorwerpen.
 den telt ghevaren = stap-
 voets gereden.
 ontploten = ontloken.

- Die ghelovert waren rike.
 340 Die jonghelinc sach op die suverlike,
 Daer hi ghestade minne toe droech.
 Hi seide: „lief, waert u ghevoech,
 Wi souden beeten ende bloemen lesen,
 Het dunct mi hier scone wesen.
 345 Laet ons spelen der minnen spel.”
 „Wat segdi,” sprac si, „dorper fel,
 Soudic beeten op tfelt,
 Ghelijc enen wive die wint ghelt
 Dorperlijc met haren lichame,
 350 Seker, soe haddic cleine scame!
 Dit en ware u niet gheschiet,
 Waerdi van dorpers aerde niet!
 Ic mach mi bedinken onsochte.
 Godsat hebdi diet sochte!
 355 Swighet meer deser talen
 Ende hoert die voghele inden dalen,
 Hoe si singhen ende hem vervroyen.
 Die tijt sal u te min vernoyen,
 Alsic bi u ben al naect
 360 Op een bedde wel ghemaect,
 Soe doet al dat u ghenoecht
 Ende dat uwer herten voeght.
 Ic hebs in mijn herte toren,
 Dat ghijt mi heden leit te voren.”
 365 Hi seide: „lief, en belghet u niet.
 Het dede venus, diet mi riet.
 God geve mi scande ende plaghe,

ghesiade minne drugen =
 trouwe liefde gevoelen
 voort.
 ghevoech = welgevullig-
 beeten = (van het paard)
 afstijgen.
 dorperlijc = gemeen,
 schandelijc.
 vs. 354: dit zoudt gij niet
 gedaen hebben.
 vs. 353: ik mag wel droef
 te moede zijn.
 vs. 354: Gods haat ver-
 dient gij, die hertoe
 aanzocht.
 meer = voortaan.
 hem vervroyen = voo-
 lijk zijn.
 te min vernoyen = des
 te minder lang vallen.
 toren = droefheid.
 leit te voren = voorsteit.

Ochtic*) u emmermeer ghewaghe.”

Si seide: „ic vergheeft u dan,

370 Ghi sijt mijn troest voer alle man

Die leven onder den trone.

Al levede Absolon die scone

Ende ic des wel seker ware

Met hem te levene .M. iare

375 In weelden ende in rusten,

ic liets mi niet ghecusten.

Lief, ic hebbe u soe vercoren,

Men mocht mi dat niet legghen voren,

Dat ic uwes soude vergheten.

380 Waric in hemelrike gheseten

Ende ghi hier in ertrike,

ic quame tot u sekerlike!

Ay god, latet onghewroken

Dat ic dullijc hebbe ghesproken!

385 Die minste bliscap in hemelrike

En es hier ghere vrouden ghelike;

Daer es die minste soe volmaect,

Datter zielen niet en smaect

Dan gode te minnen sonder inde.

390 Al erdsche dinc es ellinde,

Si en doeghet niet een haer

Jeghen die minste die es daer.

Diere om pinen die sijn vroet,

Al eest dat ic dolen moet

*) Ochtic l. ochtics (DE Vr., J.).

Ochtic(s) = indien ik
(daarvan).

onder den trone = onder
het uitspansel, op aarde.

in rusten = kalm, zonder
zorgen.

vs. 376: Ik zou er niet
mee tevreden zijn.

vs. 378: Men zou mij dat
niet moeten voorstellen.

vs. 383: Straf mij niet
voor deze dwaze uitla-
ting (nl. het profanee-
ren in vs. 380-2),
dullijc = dwaselijc.

ghere vrouden = gheerne
vrouden = geene
vreugde.

vs. 388: Dat niets anders
aan de ziel voldoende
schenkt.

doeghet = deugt.

jeghen = vergeleken bij.

vs. 393, 394: Zij, die naar
de hemelsche blijdschap
trachten, zijn verstan-
dig; (ik zeg dit), al
moet ik voor mij ook
den dwaalweg opgaan.

395 Ende mi te groten sonden keren
Dore u, lieve scone jonchere.”

Dus hadden si tale ende wedertale.
Si reden berch ende dale.

In can u niet ghesegghen wel

400 Wat tusschen hen tweeën ghevel.

Si voren alsoe voert,

Tes si quamen in een poert,

Die scone stont in enen dale.

Daer soe bequaemt hem wale,

405 Dat siere bleven der iaren seven

Ende waren in verweenden leven

Met ghenuechten van lichamen,

Ende wonnen .ij. kinder tsamen.

Daer na den seven iaren,

410 Alse die penninghen verteert waren,

Moesten si teren vanden pande,

Die si brachten uten lande.

Cleder, scoenheit ende paerde

Vercochten si te halver warde

415 Ende brochtent al over saen.

Doen en wisten si wat bestaen;

Si en conste ghenen roc spinnen,

Daer si met mochte winnen.

Die tijt wart inden lande diere

420 Van spisen, van wine ende van biere

Ende van al datmen eten mochte.

Dies hem wart te moede onsochte;

Si waren hem liever vele doet,

ghevel = voorviel.

voren = voeren, reïden.

Tes = totdat.

poert = stad.

bequaemt hem wale =
beviel het hun goed.

verweent = heerlijk,
weelderig.

daer na = na.

scoenheit = sieraden.

brochtent al over = ge-
bruikten alles op.

saen = spoedig.
wat bestaen = wat aan
te vangen.

winnen (n.l. broot) = den
kost winnen of verdie-
nen.

vs. 422: Daardoor werden
zij droef te moede.
hem liever vele = veel
liever.

- 425 Dan si hadden ghebeden broet.
 Die aermoede maecte een ghesceet
 Tusschen hem beiden, al waest hem leet.
 Aen den man ghebrac dierste trouwe;
 Hi lietse daer in groten rouwe
 Ende voer te sinen lande weder.
 430 Si en sachen met oghen nye zeder.
 Daer bleven met hare ghinder
 Twee uter maten scone kinder.
Si sprac: „hets mi comen toe,
 Dat ic duchte spade ende vroe;
 435 Ic ben in vele doghens blēven.
 Die ghene heeft mi begheven,
 Daer ic mi trouwen*) toe verliet.
 Maria, vrouwe, oft ghi ghebiet,
 Bidt vore mi ende mine .i.j. ionghere,
 440 Dat wi niet en sterven van honghere.
 Wat salic doen, elendech wijf!
 Ic moet beide, ziel ende lijf,
 Beveleken met sondeghen daden.
 Maria, vrouwe, staet mi in staden!
 445 Al constic enen roc spinnen,
 In mochter niet met winnen
 In twee weken een broet.
 Ic moet gaen dorden noet
 Buten der stat op tfelt
 450 Ende winnen met minen lichame ghelt,
 Daer ic met mach copen spise.

maecte een ghesceet =
 veroorzaakte eene schei-
 ding.

zeder = sedert dien.

vs. 433, 434: Dat wat ik
 steeds vreesde, is mij
 nu overkomen.

vele doghens = veel
 lijdens = veel leed.

trouwen = in trouwe,
 in oprechtheid,
 oft ghi ghebiet = indien
 het u behaagt.

staet mi in staden = sta
 mij bij.

*) *vrouwen l. in trouwen* (DE Vr., J.).

- In mach in ghere wise
 Mijn kinder niet begheven.”
 Dus ghinc si in een sondech leven.
 455 Want men seit ons overwaer,
 Dat si langhe seve*) iaer
 Ghemene wijf ter werelt ghinc
 Ende meneghe sonde ontfinc,
 Dat haer was wel onbequame,
 460 Die si dede metten lichame,
 Daer si cleine ghenuechte hadde in;
 Al dede sijt om een cranc ghewin,
 Daersi haer kinder met onthelt.
 Wat holpt al vertelt
 465 Die scamelike sonden ende die zwaer,
 Daer si in was .XIIIJ. iaer!
 Maer emmer en lietsi achter niet,
 Hadsi rouwe oft verdriet,
 Sine las alle daghe met trouwen
 470 Die seven ghetiden van onser vrouwen.
 Die las si haer te loven ende teren,
 Dat sise moeste bekeren
 Uten sondeliken daden,
 Daer si was met beladen
 475 Bi ghetale .XIIIJ. iaer;
 Dat segghic u over waer.
 Si was seven iaer metten man,
 Die .i.j. kindere an hare wan,
 Diese liet in ellinde,

vs. 456, 457: dat zij zeven
 jaren lang het leven
 leidde eener openbare
 vrouw.

onbequame = tegen den
 zin.

cranc = gering.
 onthelt = in het leven
 hield.

die zwaer = die zware
 (zonden).

en lietsi achter = liet
 zij nooit na.

te loven ende teren =
 tot lof en eere.
 moeste bekeren = mocht
 verlossen.

*) *seve l. seven* (J.).

- 480 Daer si doghede groot meswinde.
Dierste .VIJ. iaer hebdi gehoert;
Verstaet hoe si levede voert. *)
485. Als die .XIIIJ. iaer waren gedaen,
Sinde haer God int herte saen
Berouwenesse alsoe groot,
Dat si met enen swerde al bloet
Liever liete haer hoet af slaen,
Dan si meer sonden hadde ghedaen
Met haren lichame, alsi plach.
- 490 Si weende nacht ende dach,
Dat haer oghen selden drogheden.
Si seide: „maria, die gode soghede,
Fonteyne boven alle wiven,
Laet mi inder noet niet bliuen!
- 495 Vrouwe, ic neme u torconden,
Dat mi rouwen mine sonden
Ende sijn mi herde leet.
Der es soe vele, dat ic en weet
Waer icse dede ocht met wien.
- 500 Ay lacen! wat sal mijns ghescien!
Ic mach wel ieghen dordeel sorgen —
Doghen gods sijn mi verborgen **) —,
Daer alle sonden selen bliken,
Beide van armen ende van riken,
505 Endé alle mesdaet sal sijn ghewroken,

*) Vs. 475 - 482 is wellicht invoeysel van een afschrijver (DE Vr.). Vs. 481 vooral is ongerijmd.

**) Vs. 502. DE Vr. leest: *Doghen gods sien int verborgen.*

meswinde = ongeluk.

sinde = zond.
saen = spoedig.

fonteyne = letterlijk:
springbron (der zalig-
heid).

vs. 495: ik neem u tot
getuige.

vs. 497: en mij zeer veel
leed doen.
Der es so vele = Het
aantal dier zonden is
zoo groot.
ocht = of.

vs. 501: ik mag wel het
oordeel vreezen.

bliken = openbaar wor-
den.

- Daer en si vore biechte af ghesproken
Ende penitencie ghedaen.
Dat wetic wel, sonder waen.
Des benic in groten vare.
510 Al droghic alle daghe een hare,
Ende croepeer met van lande te lande
Over voete ende over hande
Wullen, barvoet, sonder scoen,
Nochtan en constic niet ghedoen,
515 Dat ic van sonden worde vri,
Maria, vrouwe, ghi en troest mi,
Fonteyne boven alle doghet!
Ghi hebt den meneghen verhoghet,
Alsoe wel teophuluse sceen;
520 Hi was der quaetster sonderen een
Ende haddem den duvel op ghegeven,
Beide ziele ende leven,
Ende was worden sijn man;
Vrouwe, ghi verloesseten nochtan.
525 Al benic een besondech wijf
Ende een onghestroest keytijf,
In wat leven ic noy *) was,
Vrouwe, ghedinct dat ic las
Tuwer eren een ghebede!
530 Toent aen mi u oetmoedechede!
Ic ben ene die es bedroevet
Ende uwer hulpen wel behoevet;
Dies maghic mi verbouden:

*) noy l. *noyt.* (J.).

vs. 506, 507: tenzij ze te
voren gebiecht zijn en
boete er voor gedaen is.

een hare = een haren
kleed.
croepeer met = kroop
er mede.

wullen = in eene vol-
len pij.
ghedoen = bewerken.
worde = verd(e)
ghi en troest mi = tenzij
gij mij helpt.

fonteyne, vgl. vs. 498.
Vreemd is hier *horen*.
Wellicht moet verstaan
worden: Springbron der
zaligheid, meer dan
eenige andere.
den meneghen verhoghet
= menigehen verheugd.
teophuluse = Theophilus,
die volgens de middel-
eeuwse sproke zich
aan den duivel gegeven
had.

sijn man = leenman,
vazal.
verloesseten = verlostet
hem.

onghetroest keytijf =
eendagige verlatene. In
het Hs. staat *orighe-
stroest*.
noyt = ooit.

oetmoedechede = genade.

vs. 533: dit mag ik mij
verstouten te zeggen:

- 535 En bleef hem nye onvergouden,
Die u gruete, maget vrië,
Alle daghe met ere ave marië.
Die u ghebet gherne lesen,
Sie moeghen wel seker wesen,
Dat hem daer af sal comen vrame.
540 Vrouwe, hets u soe wel bequame,
Uut vercorne gods bruut,
U sone sinde u een saluut
Te nazaret, daer hi u sochte,
Die u ene boetscap brochte,
545 Die nye van bode was ghehoert;
Daer omme sijn u die selve woert
Soe bequame sonder wanc,
Dat ghijs wet elken danc,
Die u gheerne daer mede quet.
550 Al waer hi in sonden belet,
Ghi souten te ghenaden bringhen
Ende voer uwen sone verdinghen."
Dese bedinghe ende dese claghe
Dreef die sonderse alle daghe.
555 Si nam een kint in elke hant,
Ende ghincker met doer tlant,
In armoede, van stede te steden,
Ende levede bider beden.
Soe langhe dolede si achter dlant,
560 Dat si den cloester weder vant,
Daer si hadde gheweest nonne,
Ende quam daer savons na der sonne
In ere weduwen huus spade,

vs. 534: Het bleef den-
gene nooit onvergouden.
vrie = edel.

vrame = voordeel, heil.
vs. 540: het is u zoo
aangenaam.

een saluut = een groet.

vs. 547: zoo aangenaam
zonder twijfel.
wet = weet.

daer mede quet = met die
woorden aanspreekt.
in sonden belet = in
zonden verstrikt.

verdinghen = vrijpleiten.
bedinghe = gebed.
dreef = uitte.

bider beden = van ge-
bedelde gaven.
achter dlant = door het
land.

- Daer si bat herberghe doer ghenade,
565 Dat si daer snachts mochte bliven.
„Ic mocht u qualijc verdriuen,”
Sprac die weduwe, „met uwen kinderkinen.
Mi dunct dat si moede scinen.
Ruust*) u ende sit neder.
570 Ic sal u deilen weder
Dat mi verleent onse here
Doer siere liever moeder ere.”
Dus bleef si met haren kinden
Ende soude gheerne ondervinden,
575 Hoet inden cloester stoede.
„Segt mi,” seitsi, „vrouwe goede,
Es dit covint van ioffrouwen?”
„Jaet,” seitsi, „bi miere trouwen.
Dat verweent es ende rike;
580 Men weet niewer sijns ghelike.
Die nonnen diere abijt in draghen,
In hoerde nye ghewaghen
Van hen gheen gherochten,
Dies si blame hebben mochten.”
585 Die daer bi haren kinderen sat,
Si seide: „waer bi segdi dat?
Ic hoerde binnen deser weken
Soe vele van ere nonnen spreken;
Alsic verstoet in minen sinne,
590 Soe was si hier costerinne.
Diet mi seide hine loech niet:

doer ghenade = om
Gods wil.

sonde = wilde.

vs. 579: (ik zeg u) dat het
prachtig en rijk is.
niewer = neigens.

diere = die et.

vs. 582, 588: Ik hoorde
nooit eenig gerucht van
hen (gewagen).

waer bi = op grond
waarvan.

loech = loog.

*) ruust l. ruste (J).
Beatrijs.

Hets binnen .XIIIJ. iaren gheschiet,
Dat si uten cloester streec.

Men wiste noyt, waer si weec
Oft in wat lande si inde nam."

Doen wert die weduwe gram

Ende seide: „ghi dunct mi reven!

Derre talen seldi begheven

Te segghene vander costerinnen

600 Oft ghi en blijft hier niet binnen!

Si heeft hier costerse ghesijn

.XIIIJ. iær den termijn,

Dat men haers noyt ghemessen conde

In alden tiden éne metten stonde,

605 Hen si dat si waer onghesont.

Hi ware erger dan een hont,

Diere af seide el dan goet;

Si draghet soe reynen moet,

Die eneghe nonne draghen mochte.

610 Die alle die cloesters dore sochte,

Die staen tusschen elve ende der geronde,

Ic wane men niet vinden en conde

Neghene die gheesteliker leeft!"

Die alsoe langhe hadde ghesneeft *)

615 Dese tale dochte haer wesen wonder,

Ende seide: „vrouwe, maect mi conder.

Hoe hiet haer moeder ende vader?"

Doe noemesise beide gader.

Doen wiste si wel, dat si haer meende.

*) In het HS. begint de nieuwe afdeeling bij regel 615.

streec = heimelijk veg-
ging.

inde nam = waar zij
gebleven is (Mnl. Wdb.
2, 649).

reven = van het ver-
stand beroofd zijn.
vs. 598: Gij zult het laten,
zulke dingen te zeggen.

vs. 602: den tijd van 14
jaren.
vs. 609: haar nooit af-
wezig zag.

Hen si dat si = tenzij
dat zij.

el dan = anders dan.

moet = inborst, gemoed.

elve ende geronde = Elbe
en Gironde.

hadde ghesneeft = in
zonden geleef! had.

conder maken = bekend
maken.

620 Ay god! hoe si snachs weende

Heynelike voer haer bedde!

Si seide: „ic en hebbe ander wedde

Dan van herten groot berouwe.

Sijt in mijn hulpe, maria, vrouwe!

625 Mijn souden sijn mi soe leet,

Saghic enen hoven heet,

Die in groten gloyen stonde,

Dat die vlamme ghinghe uten monde,

Ic croper in met vlite,

630 Mochtic mier souden werden quite.

Here, ghi hebt wanhope verwatan,

Daer op willic mi verlaten!

Ic ben, die altoes ghenade hoept,

Al eest dat mi anxt noept

635 Ende mi bringt in groten vare.

En was nye soe groten sondare,

Sint dat ghi op ertrike quaemt

Ende menschelike vorme naemt

Ende ghi aen den cruce wout sterven,

640 Sone lieti den sondare niet bederven;

Die met berouwenesse socht gnade,

Hi vantse, al quam hi spade,

Alst wel openbaer scheen

Den enen sondare vanden twee,

645 Die tuwer rechter siden hinc.

Dats ons een troestelijc dinc,

Dat ghine ontfinc *) onbescouden.

wedde = pand, onder-
pand (vgl. vs. 656).

hoven = oven.

gloyen = gloeien, brand.

Dat = zóódat.

vs. 634: Gij hebt uwen
vloek uitgesproken over
wanloop.

nopen = prikkelen, ver-
ontrusten.
vare = vreeze.

bederven = ten verderve
gaan, verloren gaan.
sone lieti = zoo en liet gij.

vs. 647: dat gij hem on-
gestraft aanmaant.

*) onifinc l. onifinct (J.).

- Goet berou mach als ghewouden;
 Dat maghic merken an desen.
 650 Ghi seit: „vriend, du salt wesen
 Met mi heden in mijn rike,
 Dat segghic u ghewaerlike.”
 Noch, here, waest openbare,
 Dat gisemast, die mordenare,
 655 Ten lesten om ghenade bat.
 Hi gaf u weder gout no scat,
 Dan hem berouden sine sonden.
 U ontfermeheit en es niet te gronden
 Niet meer, dan men mach
 660 Die zee uut sceppen op enen dach
 Ende droghen al toten gronde.
 Dus was nye soe grote sonde,
 Vrouwe, u ghenaden en gaen boven.
 Hoe soudic dan sijn verscoven
 665 Van uwer ontfermeheit,
 Ocht mi mijn sonden sijn soe leit!”
 Daer si lach in dit ghebede,
 Quam een vaec in al haer lede
 Ende si wart in slape sochte.
 670 In enen vysioen haer dochte,
 Hoe een stemme aan haer riep,
 Daer si lach ende sliep:
 „Mensche, du heves soe langhe gearmt,
 Dat maria dijns ontfarmt,
 675 Want si heeft u verbeden.
 Gaet inden cloester met haestecheden:

als gewouden = alles te
 boven komen.
 vs. 649: dat kan ik aan
 dezen (moordenaar)
 zien.

ghewaerlike = waarachtig.

gisemas = Gisemas(t),
 naam van den moorde-
 naar.

weder - no = noch -
 noch. Dus: geen andere
 gawe dan dat hem . . .

vs. 659: versterkte ont-
 kenning.

u ghenaden en gaen bo-
 ven = of uwe genade
 gaat er boven.
 verscoven = verstoeten,
 uitgeworpen.

Ocht = indien.

sochte = zacht, rustig.

heeft u verbeden = wij-
 gebeden.

- Ghi vint die doren open wide,
 Daer ghi uut ginges ten selven tide
 Met uwen lieve, den ionghelinc,
 680 Die u inder noet af ghinc.
 Al dijn abijt vinstu weder
 Ligghen opten outaer neder;
 Wile, covele ende scoen
 Moeghed coenlic ane doen;
 685 Des dancet hoegbelike mariën:
 Die slotele vander sacristiën,
 Die ghi voer tbeelde hinct
 Snachs, doen ghi uut ghinct,
 Die heeft si soe doen bewaren,
 690 Datmen binnen .XIIII. iaren
 Uwes nye en ghemiste,
 Soe dat yemen daer af wiste.
 Maria es soe wel u vriend:
 Si heeft altoes voer u ghedient
 695 Min no meer ua dijn gheleike.
 Dat heeft de vrouwe van hemelrike,
 Sonderse, doer u ghedaen!
 Si heet u inden cloester gaen.
 Ghi en vint nyeman op u bedde.
 700 Hets van gode, dat ic u quedde!”
 Na desen en waest niet lanc,
 Dat si uut haren slape ontspranc.
 Si seide: „god, gheweldechere *),
 En ghehinct den duvel nemmermere,

ten selven tide = tege-
 lijk.

wile = sluer.
 covele = keuvel, kapje.
 coenlic = gerust, ge-
 rusteljk.

yemen = niemand.

vs. 694, 695: Zij heeft al
 dien tijd voor u den
 dienst waargenomen,
 volkomen in uw ge-
 daante.

heet = beveelt.

quedde = aanspreek.

ghehinct = sta toe,
 geheng.

*) gheweldechere i. gheweldech here (J.).

- 705 Dat hi mi bringhe in mere verdriet,
Dan mi nu es ghesciet!
Ochtic nu inden cloester ghinghe
Ende men mi over dieveghe vinghe,
Soe warië noch meer ghescent,
710 Dan doe ic ierst rumde covent.
Ic mane u, god die goede,
Dor uwen pretiosen bloede,
Dat uut uwer ziden liep,
Ocht die stemme, die aen mi riep,
715 Hier es comen te minen baten,
Dat sijs niet en moete laten,
Si en come anderwerf tot hare
Ende derde werven openbare,
Soe dat ic mach sonder waen
720 Weder in minen cloester gaen.
Ic wilre om benediën
Ende loven altoes mariën!"
- Sanders snachs, moghedi horen,
Quam haer een stemme te voren,
725 Die op haer riep ende seide:
„Mensche, du maecs te langhe beide!
Ganc weder in dinen cloester,
God sal wesen dijn troester.
Doet dat maria u ontbiet!
- 730 Ic ben haer bode, en twivels niet.
Nu heefise anderwerf vernomen
Die stemme tote haer comen
Ende hietse inden cloester gaen;

Ochtic = Indien ik.

over = voor, als.
ghescent = te schande
gemaakt, tot schande
gebracht.
rumde = ontruimde, ver-
liet.

mane = smeek.

pretios = kostelijc.

vs. 716, 717: Dat zij niet
moge verzuimen ander-
maat tot mij te komen.

op = tot.

du maecs te langhe beide
= gij taint te lang.

ontbiet = beveelt.

vs. 733: Ende slaat op
stemme; dus: en deze
beval haer in het kloos-
ter te gaan.

- Nochtan en dorst sijs niet bestaen.
735 Der dender nacht verbeyt si noch
Ende seide: „eest elfs ghedroch,
Dat mi comt te voren,
Soe maghic cortelike scoren
Des duvels ghewelt ende sine cracht
740 Ende ocht hire comt te nacht,
Here, soe maecten soe confuus,
Dat hi vare uten huus,
Dat hi mi niet en moete scaden.
Maria, nu staet mi in staden,
745 Die ene stemme ane mi sint,
Ende hiet mi gaen int covint;
Ic mane u, vrouwe, bi uwen kinde,
Dat ghise mi derdewerven wilt sinden.”
Doen waecte si den denden nacht.
750 Een stemme quam van gods cracht
Met enen over groten lichte*)
Ende seide: „hets bi onrechte,
Dat ghi niet en doet dat ic u hiet,
Want u maria bi mi ontbiet.
755 Gi moecht beiden te lanc.
Gaet inden cloester, sonder wanc,
Ghi vint die doren op ende wide ontdaen,
Daer ghi wilt, moghedi gaen.
U abijt vindi weder
760 Liggende opten outaer neder.”
Als die stemme dit hadde gheseit,

bestaen = ondernemen,
volvoeren.

elfs ghedroch = spook-
bedrog, bedrog van
booze geesten (elven).

cortelike scoren = zoo
gauw mogelijk te niet
doen.

in staden staen = bij-
staen.

vs. 745: Die heeft betrek-
king op *Maria* in vs. 744.

bi mi ontbiet = door mij
beveelt.

vs. 755: Het kon eens zijn
dat gij te lang wachtet
met te doen enz. en dan
zoudt gij de gunst van
Maria kunnen verbeu-
ren.

*) *lichte* i. *lechte* (J.).

En mochte*) die zondersse die daer leit,
Die claerheit metten oghen wel sien;
Si seide: „nu en darf mi niet twien,

765 Dese stemme comt van gode,
Ende es der maghet mariën bode.
Dat wetic nu sonder hone.

Si comt met lichte soe scone;
Nu en willics niet laten,

770 Ic wille mi inden cloester maken,
Ic saelt oec doen in goeder trouwen
Opten troest van onser vrouwen,
Ende wille mijn kinder beide gader
Bevelen gode onsen vader.

775 Hi salse wel bewaren.”

Doen toech si ute al sonder sparen
Haer cleder, daer sise met decte
Heymelike, dat sise niet en wecte.
Si cussese beide aen haren mont.

780 Si seide: „kinder, blijft ghesont.

Op den troest van onser vrouwen
Latic u hier in goeder trouwen,

Ende **) hadde mi maria niet verbeden,
Ic en hadde u niet begheven

785 Om al tgoet, dat rome heeft binnen.”
Hoert, wes si sal beghinnen.

Nu gaet si met groten weene
Ten cloester waert, moeder eene.

*) En mochte l. mochte (J.).

**) Ende l. en (J.).

darf mi niet twien = be-
hoef ik niet te twijfelen
of

sonder hone. = zonder
bedrog, naar waarheid.

Opten troest van = steu-
rende op, in het ver-
trouwen op.

sonder sparen = zonder
dralen.

verbeden = vrij gebeden,
door bidden gevend.

wes = genitiet van *was*.

weene = rouw.
moeder eene = geheel
alleen.

Doen si quam inden vergiere,
790 Vant si die dore ontsloten sciere.
Si ghincker in sonder wanc:

„Maria, hebbes danc,
Ic ben comen binnen mure;
God gheve mi goede aventure!”

795 Waer si quam, vant si die dore
Al wide open ieghen hore.
In die kerke si doe trac;

Heymelike si doe sprac:
„God here, ic bidde u met vlite,
800 Hulpt mi weder in minen abite,
Dat ic over .XIIIJ. iaer
Liet ligghen op onser vrouwen outaer,

Snachs, doen ic danen sciet!”
Dit en es gheloghen niet,

805 Ic segt u sonder ghile:
Scone, covele ende wile

Vant si ter selver stede weder,
Daer sijt hadde gheleit neder.

Si traect an haestelike
810 Ende seide: „god van hemelrike
Ende maria, maghet fijn,

Ghebenedijt moetti sijn!
Ghi sijt abre doghet bloeme!

In uwen reine*) magedoeme
815 Droeghedi een kint sonder wee,
Dat here sal bliuen emmermee;

sciere = terstond.
sonder wanc = zonder
weifelen.

ieghen hore = voor zich.
trac = ging.

met vlite = innig, krach-
tig.

danen schiet = van daar
scheidde.

sonder ghile = zonder
gektheid, in ernst.
scone = schoenen.

traect an = trok het aan.

fijn = rein, volmaakt.

emmermee = steeds,
eewwiglijk.

*) reine l. reinen (J.).

- Ghi sijt een uut vercoren werde,
 U kint maecte hemel ende erde.
 Deze ghewelt comt u van gode
 820 Ende staet altoes tuwen ghebode.
 Den here, die ons broeder*),
 Moghedi ghebieden als moeder
 Ende hi u heten lieve dochter.
 Hier omme levic vele te sochter.
 825 Wie aen u soect ghenade,
 Hi vintse, al comt hi spade.
 U hulpe die es alte groot;
 Al hebbic vernoy ende noet,
 Hets bi u ghewandelt soe,
 830 Dat ic nu mach wesen vroe.
 Met rechte maghic u benediën!"
 Die slotele vander sacristiën
 Sach si hanghen, in ware dinc,
 Vor mariën, daer sise hinc.
 835 Die slotele hinc si aen hare
 Ende ghinc ten core, daersi clare
 Lampten sach berren in allen hoeken.
 Daer na. ghinc si ten boeken
 Ende leide elc op sine stede,
 840 Alsi dicke te voren dede,
 Ende si bat der maghet mariën,
 Dat sise van evelc moeste vriën
 Ende haer kinder, die si liet
 Ter weduwen huus in zwaer verdriet.

*) die ons broeder l. die es ons broeder (J.) of die es onse behoeder (DE VR.).

werde = pand.

ghewelt = macht.

ghebieden = zeggen wat
 hij doen moet, over
 hem beschikken.

vs. 824: Hierdoor leef ik
 zooveel geruster.

alte groot = zeer groot.
 vernoy = verdriet, onge-
 luk.
 ghewandelt = veranderd.
 bi u = door u.
 vroe = blijde.

van evelc moeste vriën =
 van het kwaad mocht
 bevrijden.

- 845 Binnen dien was die nacht ghegaen,
 Dat dorloy begonste te slaen,
 Daermen middernacht bi kinde.
 Si nam cloczeel*) biden inde
 Ende luude metten so wel te tiden.
 850 Dat sijt hoerden in allen ziden,
 Die boven opten dormter laghen.
 Die quam alle sonder traghèn
 Vanden dormter ghemene.
 Sine wisten hier af, groet no clene.
 855 Si bleef inden cloester haren tijt,
 Sonder lachter ende verwijt:
 Maria hadde ghedient voer hare,
 Ghelijc oft sijt selve ware.
 Dus was die sonderse bekeert,
 860 Maria te love, die men eert,
 Der maghet van hemelrike,
 Die altoes ghetrouwelike
 Haren vrient staet in staden,
 Alsi in node sijn verladen.
 865 Dese ioffrouwe, daer ic af las,
 Es nonne alsi te voren was.
 Nu en willic vergheten niet
 Haer twee kindere, die si liet
 Ter weduwen huus in groter noet.
 870 Si en hadden ghelt noch broet.
 In can u niet vergonden,
 Doen si haer moeder niet en vonden,

dorloy = die orloy =
 het uurwerk.

cloczeel = klokketonw.

dormter = dormitorium
 = slaapzaal.

ghemene = te zamen.

lachter = schande.

vs. 859: van den slechten
 weg teruggekeert, tot
 inkeer gekomen o/: in
 het klooster terug.

in node verladen sijn =
 in nood bezwaard zijn.

vergonnen = naar waar-
 heid (in al zijn diepte)
 beschrijven.

*) cloczeel l. *tcloczeel* (V.).

- Wat groter rouwe datsi dreven.
 Die weduwe ghincker sitten neven:
 875 Si hadder op ontfermenisse.
 Si seide: „ic wille toter abdisse
 Gaen met desen .i.j. kinden.
 God sal hare int herte sinden,
 Dat si hen goet sal doen.”
 880 Si deden ane cleder ende scoen;
 Si ghincker met in covent;
 Si seide: „vrouwe, nu bekent
 Den noet van desen tween wesen:
 Die moeder heefse met vresen
 885 Te nacht in mijn huus gelaten
 Ende es ghegaen hare straten,
 Ic en weet, west noch oest.
 Dus sijn die kinder onghetroest.
 Ic hulpe hen gheerne, wistic hoe.”
 890 Die abdisse spracker toe:
 „Houtse wel, ic saelt u lonen,
 Dat ghijs u niet en selt becronen,
 Na dat si u sijn ghelaten.
 Men gheve hen der caritaten
 895 Elcs daghes, om gode.
 Sint hier daghelijs enen bode,
 Die hen drincken hale ende eten.
 Gheberst hen yet, laet mi weten.”
 Die weduwe was vroec,
 900 Dat haer comen was alsoe.
 Si nam die kinder met hare
 Ende haddter toe goede ware.

- Die moeder, diese hadde ghesoghet
 Ende pine daerom ghedoeghet,
 905 Haer was wel te moede,
 Doen sise wiste in goeder hoede,
 Haer kinder, die si begaf.
 In groter noet ende ghinc af.
 Sine hadde vaer no hinder
 910 Voert meer om hare kinder.
 Si leide vort een heylech leven;
 Menech suchten ende beven
 Hadsi nacht ende dach,
 Want haar die rouwe int herte lach
 915 Van haren quaden sonden,
 Die si niet en dorste vermonden
 Ghenen mensche, no ontdecken,
 Noe in dichten oec vertrecken.
 Hier na quam op enen dach
 920 Een abt, diese te visenteerne plach
 Eenweiven binnen den iare,
 Om te vernemen oft daer ware
 Enech lachterlike gheruchte,
 Daersi blame af hebben mochte.
 925 Sdaghes als hire comen was,
 Lach die sonderse ende las
 Inden coer haer ghebet,
 In groter twivelingen met.
 Die duvel becresse metter scame,
 930 Dat si haer sondelike blame
 Vore den abt niet en soude bringhen.

ghinc af = in den steek
 liet, verliet.

voert meer = voortaan,
 van nu af.

vermonden = vertellen,
 openbaren.

vs. 918: noch ook op
 schrift brengen.

visenteeren = bezoeken.

lachterlike = schandelijk,
 onteerend.

coer = koor.

vs. 928: en was daarbij
 in ergen tweekrijd.

becresse = bekoorde ze
 = bracht haar in ver-
 zoekting.

bekent = verneem, leer
 kennen.

met vresen = in gevaar,
 onverzorgd.

ghegaen hare straten =
 haars weegs gegaan,
 weggegaan.

westnoech oost = in welke
 richting, waarheen.

onghetroest = trooste-
 loos.

Houtse wel = Zorg goed
 voor hen.

vs. 892, 898: Dat gij er
 u niet over zult bekla-
 gen, dat zij aan u zijn
 gelaten.

caritaten = liefdegiften.

om gode = om Gods wil.

sint = zend.

gheberst hen yet = ont-
 breekt hun iets.

vs. 900: dat het zoo ge-
 loopen was.

ware = zorg.

Alsi lach inder bedinghen,
 Sach si, hoe dat neven haer leet
 Een ionghelinc, met witten ghecleet;
 935 Hi droech in sinen arm al bloet
 Een kint, dat dochte haer doet.
 Die ionghelinc warp op ende neder
 Enen appel ende vinken weder
 Vor tkint, ende maecte spel.
 940 Dit versach die nonne wel,
 Daersi in haer ghebede lach.
 Si seide: „vrient, oft wesen mach,
 Ende of ghi comen sijt van gode,
 Soe manic u bi sine ghebode,
 945 Dat ghi mi segt ende niet en heelt,
 Waerom ghi voer dat kint speelt
 Metten sconen appel roet,
 Ende het leet in uwen arm doet?
 U spel en helpt hem niet een haer.”
 950 „Seker, nonne, ghi segt waer:
 En weet niet van minen spele
 Weder luttel no vele,
 Hets doet en hoert no en siet.
 Al des ghelike en weet god niet,
 955 Dat ghi leest ende vast:
 Dat en helpt u niet een bast;
 Hets al verloren pine,
 Dat ghi neemt discipline;
 Ghi sijt in sonden soe versmoert,
 960 Dat god u beden niet en hoert
 Boven in sijn rike.

inder bedinghen = in
 dat gebed.
 leet = voorbijging.

met witten = in het wit.

vinken = ving hem.

oft = indien het.

manic = smeek. ik.

leet = ligt.

en = (h)iet en.

weder - no = noch -
noch.

Al des ghelike = Al
evensens, volkomen op
dezelfde wijze.

niet een bast = geen
schil, niets.

neemt discipline = u zelf
kastijdt.
versmoert = verstikt,
bevangen.

Ic rade u: haestelike
 Gaet ten abt, uwen vader,
 Ende verteelt hem algader
 965 U sonden, al sonder lieghen.
 Laet u den duvel niet bedrieghen.
 Die abt sal u absolveren
 Vanden sonden, die u deren.
 Eest, dat ghise niet en wilt spreken,
 970 God salse zwaerlike an u wreken!”
 Die ionghelinc ghinc ute haer oghen;
 Hine wilde haer nemmeer vertoghen.
 Dat hi seide, heeft si verstaen.
 Smorghens ghinc si alsoe saen
 975 Ten abt ende bat, dat hi hoerde
 Haer biëchte van worde te worde.
 Die abt was vroet van sinne.
 Hi seide: „dochter, lieve minne,
 Des en willic laten niet,
 980 Bepeinst u wel ende besiet
 Volcomelije van uwen sonden.”
 Ende si ghinc ten selven stonden
 Den heyleghen abt sitten neven
 Ende ontdecten hem al haer leven,
 985 Ende haer vite van beghinne:
 Hoe si met ere dulre minne
 Becort was soe uter maten,
 Dat si moeste ligghen laten
 Haer abijt met groten vare
 990 Eens snachts op onser vrouwen outare,
 Ende rumede den cloester met enen man,

verteelt = vertel.

den duvel (datief) = door
den duivel.

vs. 972: Hij wilde haar
 niets meer vertoonen
 of aantoonen, hij liet
 het hierbij blijven.
 alsoe saen = zoo dadelijk,
 ten spoedigste.

vs. 979, 980: Dat wil ik
 niet weigeren. Denk
 goed na over uw zonden
 en vergeet er geen
 enkele.

vite = levensloop.
 dulre minne = dwaze
 liefde.

- Die twee kindere aen hare wan.
 Al dat haer ye was gheschiet,
 Dies ne liet si achter niet;
 995 Wat si wiste in haer herte gront,
 Maecte si den abt al cont.
 Doen si ghebiecht hadde algader,
 Sprac dabt, die heyleghe vader:
 „Dochter, ic sal u absolveren
 1000 Vanden sonden, die u deren,
 Die ghi mi nu hebt ghelijt.
 Gheloeft ende ghebenedijt
 Moet die moeder gods wesen!”
 Hi leide haer op thoest met desen
 1005 Die hant ende gaf haer perdoen.
 Hi seide: „ic sal in een sermoen
 U biechte openbare seggen
 Ende die soe wiselike beleggen,
 Dat ghi ende u kinder mede
 1010 Nemmermeer, te ghere stede,
 Ghenen lachter en selt ghecrigen.
 Het ware onrecht, soudement swigen,
 Die scone miracle, die ons here
 Dede doer siere moeder ere.
 1015 Ic saelt orconden over al.
 Ic hope, datter noch bi sal
 Menech sondare bekeren
 Ende onser liever vrouwen eren.”
 1020 Hi deet verstaen den covende,
 Eer hi thuus weder wende,

ye = ooit.

niet = niets.

ghelijt = beteden.

vs. 1008: en die biecht zoo
 voorzichtig inkleeden.

doer siere moeder ere =
 om zijn moeder te eeren.
 orconden = verkondigen.

bekeren = tot inkeer
 komen.
 onser i. v.: genitief voor
 accusatief van een
 woord dat een vrouw
 aanduidt.
 covende = ongewone
 vorm voor *coverte*.
 thus weder wende =
 naar huis terugkeerde.

- Hoe ere nonnen was gheschiet;
 Maer sine wisten niet,
 Wie sie was, het bleef verholen.
 Die abt voer gode volen.
 1025 Der nonnen kinder nam hi beide
 Ende vorese in sijn gheleide.
 Grau abijt dedi hen an
 Ende si worden twee goede man.
 Haer moeder hiet beatrijs.
 1030 Loef gode ende prijs
 Ende maria, die gode soghede,
 Ende dese scone miracle toghede!
 Si halp haer uut alre noet.
 Nu bidden wi alle, cleine ende groet,
 1035 Die dese miracle horen lesen,
 Dat maria moet wesen
 Ons vorsprake int soete dal,
 1038 Daer god die werelt doemen sal.
 Amen.

vs. 1037, 1038: onze voor-
 spraak (advocaat) int
 soete dal (= het dal
 Josaphats), waar God de
 wereld zal richten.

gode volen = Gode be-
 volen.

vs. 1026: nam ze met
 zich mee.
 vorese = voerde ze.

AANHANGSEL.

Ten gerieve van hen, die in het bezit zijn van de uitgave van JONCKBLOET (1859) het volgende lijstje van de daarin voorkomende afwijkingen van het handschrift, welke niet aan den voet der bladzijden zijn verantwoord, door de lezing van het handschrift aan te geven:

Jonckbloets uitgave (1859): Handschrift:

Vers 37	joffvrouw	ioffrouwe.
" 52	ghifte	ghiften
" 60	ghelux	gheluu
" 66	Den mensch	Den mensche
" 81	hort	hoert
" 84	Ootmoedelijc	Oetmoedelijc
" 106	also	alsoe
" 110	ay mie	aymie
" 139	aventuren	aventueren
" 140	suren	sueren
" 142	joncvrouwe	ioncfrouwe
" 203	cnieldc	knieldc
" 224	Tenen beelde	Tenen beelde
" 225	Cnieldc	Knieldc
" 238	vor	voer
" 247	omme	omme

Jonckbloets uitgave (1859): Handschrift:

Vers 281	Hoeteleder van witter siden	Hoet cleder van witterziden
" 343 en 347	beten	beeten
" 356	hort	hoert
" 370	vor	voer
" 375	weelde en ruste	weelden en rusten
" 378	vore	voren
" 402	port	poert
" 414	waerde	warde
" 430	seder	zeder
" 442	siele	zielle
" 481	gehort	gehoert
" 482	vort	voert
" 485	Berouwenesse	Berouwenesse
" 519	Theophuluse	teophuluse
" 526	onghetroest	onghestroest
" 527	noyt	noy
" 538	moghen	moeghen
" 543	Nasaret	Nazaret
" 545	ghehort	ghehoert
" 546	wort	woert
" 552	vor	voer
" 564	dor	doer
" 569	Rust u	Ruust u
" 586	Waerbi	waer bi
" 604	al den	alden
" 621, 683	vor	voer
" 713, 850	siden	ziden
" 751	lechte	lichte
" 762	sondersse	zondersse
" 904	ghedoghet	ghedoeghet
" 910	Vortmeer	Voert meer

*Jonckbloets wigane (1859):**Handschrift:*

Vers 918	Noe
" 923	gheruchte
" 948	leet
" 970	zwaerlike
" 979	willic

De puntjes boven de y, die in het HS. geregeld voorkomen, konden niet gedrukt worden.

OPMERKING. De aanhalingsteekens in de paraphrase beteekenen niet steeds, dat daar de inhoud woordelijk is teruggegeven.

BIBC

009436761

X135/2